

www.musavat.com

ÜSƏVAT

Xəbər

**Metroda
gedişhaqqı
neçə
olmalıdır?**
yazısı səh.12-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 4 iyun 2025-ci il Çərşənbə № 96 (8706) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

Azərbaycan BRİCS-ə üzvlükdən vaz keçir?

Rusiya təşkilatı
anti-Qərb
blokuna
çevirmək istəyir

yazısı səh.9-da

Siyasi elita Qarabağda minatəmizləmə ərazisində

yazısı səh.3-də

Azərbaycanda detektivlər niyə yoxdur?

yazısı səh.11-də

Onlar barəsində qiyabi həbs qərarı verildi

yazısı səh.3-də

Paşinyan ona qarşı çıxan keşişi belə ifşa etdi

yazısı səh.6-da

İranda anti-Azərbaycan səhifələri silindi

yazısı səh.9-da

Fransa diplomatik adla Zəngəzura yerləşdi

yazısı səh.8-də

Bir çox sahələrdə izahı olmayan kəskin bahalaşma

yazısı səh.12-də

Türkiyə Bayraktarla Xəzərdə

yazısı səh.7-də

Universitet müəllimləri də imtahan verəcək?

yazısı səh.14-də

Bakıda bu ərazilərdə söküntü başladı

yazısı səh.2-də

Növbədənkenar sessiyanın ilk iclası oldu

yazısı səh.10-da

PUTİNİN BAKI VƏ DİGƏR PAYTAXTLARA YENİ TƏKLİFİ

Rusiya çoxqütblü dünya düzenində lider rolunu üstlənir -
Lavrov, Şoyqu və Narişkinin son bəyanatları buna sübutdur;
Azərbaycanın seçimi necə olacaq?

yazısı səh.5-də

Məktəb bufetlərini bağlamaq qərarı

Ekspertlərdən SOS: "Bu, aztəminatlı
ailələrin uşaqlarına birbaşa mənfi
təsir göstərər"

yazısı səh.13-də

**Mahmudovun
bildiyi sirlər və
ölkədən çıxmaq
qadağası**

yazısı səh.3-də

Rahman Mustafayev

**Moskvadakı
səfirə kritik
34-cü maddə
müzakirəsi**

yazısı səh.4-də

**Seyx İrəvanda
hakimiyyəti
"dəyişir"**

yazısı səh.6-da

Ədalət Vəliyev cəbrayılılarla görüşdü

“Bu gün artıq Cəbrayıl da həyat bərpa olunur, şəhər salınır, kəndlər yenidən qurulur, yollar çəkilir, bayrağımız qürur-la dalğalanır”. Prezident Administrasiyasının Siyasi partiyalar və qanunvericilik hakimiyyəti ilə əlaqələr şöbəsinin müdiri Ədalət Vəliyev Cəbrayıl sakinləri ilə görüşündə belə deyib. “Arxada düşmənin dağıtdığı, tapdağından çıxmış ərazilərə və insana qürur verən dalğalanan bayrağımıza, qurulan evlərə baxırıq. Sakinlər olaraq sizə cənaətlə bağlı Cəbrayılın hər anının, hər gününün işıqlanmasının şahidi olmağı arzu edirik”, - deyərək bildirib.

Ədalət Vəliyev həmçinin işğaldan azad olunmuş ərazilərdə aparılan bərpa və yenidənqurma işlərinin miqyasına diqqət çəkib: “Ölkənin siyasi partiya liderləri buraya gəlib görülən işləri, sizin yaşayışınızı, minadan təmizlənən əraziləri müşahidə edirlər. Bir az əvvəl Füzulidə minatəmizləmə prosesini yaxından izlədik. Böyük işlər görülür”.

Görüşdə iştirak edən Cəbrayıl sakinləri də öz minnətdarlıqlarını ifadə edərək, ölkə rəhbərliyinə - xüsusilə Prezident İlham Əliyevə bu əzəmətli dönüş və inkişaf üçün təşəkkürlərini bildiriblər.

☐ Musavat.com

Yol təmiri üçün 1,5 milyon manat ayrıldı

Prezident İlham Əliyev Qaraməryəm-İsmayılı-Şəki magistralını Oğuz rayonunun Calut, Mollalı, Yemişanlı, Dəymədərə, Tərkeş və Dəymədağlı kəndləri ilə birləşdirən avtomobil yollarının əsaslı təmiri ilə bağlı tədbirlər haqqında Sərəncam imzalayıb.

Sərəncama əsasən, Qaraməryəm-İsmayılı-Şəki magistralını dörd min nəfər əhalinin yaşadığı Calut, Mollalı, Yemişanlı, Dəymədərə, Tərkeş və Dəymədağlı kəndləri ilə birləşdirən avtomobil yollarının əsaslı təmiri məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2025-ci il 10 yanvar tarixli 445 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının 2025-ci il dövlət büdcəsində dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu (investisiya xərcləri) üçün nəzərdə tutulan vəsaitin bölgüsü”nün 1.19.21-ci yarımbəndində göstərilmiş məbləğin ilkin olaraq 1.5 milyon manatı Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinə ayrılıb.

Murtəbə Dəmirçili İranın Azərbaycandakı yeni səfiri olacaq

İranın Azərbaycandakı yeni səfiri Murtəbə Dəmirçili olacaq.

Bu barədə ISNA məlumat yayıb.

Məlumatla görə, İranın Azərbaycana yeni təyin olunmuş səfiri, daha əvvəl açıqlandığı kimi, Avrasiya üzrə mütəxəssisdir. “Hazırda İran Xarici İşlər Nazirliyinin Avrasiya şöbəsinin baş müdiri Murtəbə Dəmirçili İran İslam Respublikasının Bakıdakı yeni səfiri kimi təqdim olunub”, - agentlik diqqətə çatdırıb.

Murtəbə Dəmirçili 1966-cı ildə Təbrizdə anadan olub. O, beynəlxalq münasibətlər və hüquq üzrə bakalavr, siyasi elm üzrə magistr təhsili alıb. M.Dəmirçili geosiyasət üzrə fəlsəfə doktorudur.

Maraqlıdır ki, 2023-cü ildə İran mətbuatında Dəmirçilinin Azərbaycana səfir təyin ediləcəyi barədə xəbər yayılsa da, sonradan bu məlumat rəsmi olaraq təkzib edilib.

269 min zəvvar niyə Məkkəyə buraxılmayıb?

Səudiyyə Ərəbistanı hakimiyyəti Həcc ziyarəti üçün xüsusi icazəsi olmayan 269 mindən çox zəvvarın Məkkəyə daxil olmasına məhdudiyyət qoyub.

TASS xəbər verir ki, bu barədə Səudiyyə Ərəbistanının Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin rəhbəri Məhəmməd əl-Bassami məlumat verib.

“Həcc ziyarətinə icazəsi olmayan 269 678 nəfər Məkkəyə buraxılmayıb. 75 mindən çox qanun pozucusu cərimə ödəməli olacaq. Bundan əlavə,

təhlükəsizlik qüvvələri qanunsuz zəvvarları daşımağa cəhd edən 1239 nəfəri həbs edib”, - deyərək bildirib.

Təhlükəsizlik rəsmisi onu da qeyd edib ki, hazırda 1,4 milyon rəsmi zəvvar Məkkədə Həcc mərasimlərinin başlamasını gözləyir. Həcc ziyarətinin icazəsiz yerinə yetirilməsinə görə 5000 ABŞ dollarınadək cərimə və digər cəza tədbirləri, o cümlədən deportasiya nəzərdə tutulub. Bu qayda Səudiyyə Ərəbistanında yaşayış icazəsi olan əcnəbi vətəndaş-

lara da şamil edilir.

Qeyd edək ki, 2024-cü ildə 1300-dən çox zəvvar Həcc ziyarəti zamanı dünyasını dəyişib. Səudiyyə Ərəbistanı rəsmilərinin bildirdiyinə görə, həlak olanların 80%-dən çoxu Məkkədə qeyri-qanuni yollarla olmuş şəxslərdir. Ölüm hallarının əsas səbəbi xroniki xəstəliklərin kəskinləşməsi və şiddətli isti fonunda fiziki yorğunluq nəticəsində baş verib.

Qeyd edək ki, bu il Həcc 4-9 iyun tarixlərində keçiriləcək.

Bu il 116 mindən çox şagird məzun olacaq

2024-2025-ci tədris ilində ümumi orta təhsil səviyyəsi üzrə 157 802 nəfər, tam orta təhsil səviyyəsi üzrə isə 116 222 nəfər şagird məzun olacaq.

Bu barədə Məktəbəqədər və Ümumi Təhsil üzrə Dövlət Agentliyindən (MÜTDA) məlumat verilib.

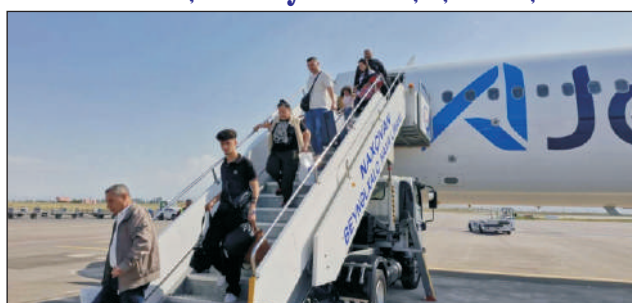
Bildirilib ki, məzun olan şagirdlərin təhsil sənədləri ilə təmin olunması üçün bütün zəruri tədbirlər artıq görüldü.

Belə ki, tam orta təhsil haqqında attestatların XI sinif məzunlarına 14-20 iyun, ümumi orta təhsil haqqında attestatların isə 23-28 iyun tarixləri aralığında təqdim edilməsi planlaşdırılır.

Məzunlar qeyd olunan tarixlərdə təhsil aldıkları məktəblərə yaxınlaşaraq attestatlarını təhvil ala bilərlər.

Bir daha xatırladıq ki, təhsil sənədləri dövlət hesabına verilir və bununla bağlı heç bir ödəniş tələb edilə bilməz.

İstanbul-Naxçıvan reysi üzrə uçuşlar başladı

İyunun 3-dən etibarən “AJet” şirkəti həftədə iki dəfə olmaqla (çərşənbə axşamı və şənbə) İstanbul-Naxçıvan reysi üzrə uçuşlara başlayıb.

Bakı vaxtı ilə saat 05:55-də İstanbuldakı Sabiha Gökçen Hava Limanından səmaya qalxan “AJet” şirkətinin təyyarəsi Naxçıvan Hava Limanına eniş edib.

Şəhid Əmircanda dəfn edildi

Birinci Qarabağ müharibəsinin daha bir itkin şəhidi - Sahil Nureddin oğlu İbrahimov iyunun 3-də paytaxtın Suraxanı rayonunun Əmircan qəsəbəsində yerləşən qəbiristanlıqda dəfn olunub.

Dəfn mərasimində şəhidin ailə üzvləri, Müdafiə və Daxili İşlər nazirliklərinin əməkdaşları, rayon icra hakimiyyətinin nümayəndələri və sakinlər iştirak ediblər.

İtkin şəhid yayılma atəşi və hərbi orkestrin müşayiəti ilə Dövlət Himnimizin sədaları altında torpağa tapşılıb. Şəhidin ruhuna dualar oxunub, məzarının üzərinə əklillər qoyulub, gül dəstələri düzülüb.

Şəhid üçün cənəzə namazı qılınıb.

Tabutun büküldüyü Azərbaycanın üçrəngli Dövlət Bayrağı şəhidin yaxınlarına təqdim olunub.

Qeyd edək ki, 1970-ci il iyunun 23-də Ermənistanın Amasya rayonunun Çivilni kəndində anadan olan Sahil İbrahimov 1993-cü il fevralın 9-da Ağdərə rayonunun Mehmanə kəndi istiqamətində gedən döyüşlərdə itkin düşmüşdü.

Bakıda bu ərazilərdə söküntü başladı

Şəhərin Nizami, Rza Quliyev, Nəbat Aşurbəyova, Çingiz Mustafayev və Mirzə Ağaliev küçələrində başlayan söküntü işləri davam edir.

İTV xəbər verir ki, “Sovetski” adlandırılan ərazinin bir neçə küçəsində istismar müddətini başa vurmuş tikililərin sökülməsi planlaşdırılır.

Sözügedən ərazidə artıq 3 yaşayış binası sökülüb. Yerinə isə parkın salınması gözlənilir. Amma vətəndaşlar onlara təklif edilən kompensasiya məbləği ilə razılaşmır.

Sakinlərdən birinin sözlərinə görə, bura onun ata-baba mülküdür: “İstər-istəməz bizə kvadratı 2700 manatdan sərf etmir. Biz burada 3 bacı, bir qardaş yaşayırıq. Sökülsə, 2-3 ev almağa imkanımız yoxdur”.

68 ildir burada yaşayan digər bir vətəndaş isə verilən pulla normal ev ala bilməyəcəyini deyib: “Bunların verdiyi məbləğ çox aşağıdır. 2700-2800 çox az puldur. Buradan köçüb normal ev almaq üçün minimum 5000 manatdan hesablanmalıdır”.

Söküntü işləri ilə bağlı yaradılan komissiyadan isə bildirilib ki, yaşayış sahəsi üçün hər kvadrat metrə görə 2700, qeyri-yaşayış sahələri üçün isə 3000 manat nəzərdə tutulub. Hazırda 206 ailə ilə razılaşma əldə olunub. Həmçinin qeyd edilib ki, aparılan söküntü işləri məcburi deyil.

Sabiq milli təhlükəsizlik naziri Eldar Mahmudov yenidən medianın diqqət mərkəzindədir. Bu dəfə onun şəxsiyyət vəsiqəsinin yenilənməsi ilə bağlı üzleşdiyi problemlə gündəmə gəlib. Mediada yayılan məlumatlara görə, Eldar Mahmudov "MTN işi" çərçivəsində istintaqa cəlb edildiyindən, sənədlərini yeniləyə bilməyib. Mediada yayılan məlumatlara görə, Eldar Mahmudov "MTN işi" çərçivəsində istintaqa cəlb edildiyindən, sənədlərini yeniləyə bilməyib.

Eldar Mahmudovun bildiyi sirlər və ölkədən çıxmaq qadağası

Onun ölkədən çıxışına heç bir qadağa yoxdursa, şəxsiyyət sənədi ilə bağlı problemi də mövcud deyilsə, bəs niyə...

Lakin sabiq nazirin ailə vəkili Cavid Rzazadə Qafqazinfo.az-a bildirib ki, Eldar Mahmudovun şəxsiyyət vəsiqəsinin yeniləyə bilməməsi və ya məhdudiyyətlə üzleşməsi ilə bağlı hər hansı məlumat yoxdur. "Əgər belə məsələ olsaydı, ailə vəkili kimi mənəm xəbərim olardı. Hazırda bu barədə heç bir məlumat yoxdur. Bundan əlavə, Eldar Mahmudovun ölkədən çıxışına qadağa qoyulması iddiaları da doğru deyil. Belə bir qadağa yalnız şəxs barəsində cinayət təqibi başladıldığı halda tətbiq oluna bilər. Hazırda Eldar Mahmudovla bağlı hər hansı cinayət təqibi aparılmır", - vəkili bildirib.

Azərbaycanda avtomatlaşdırılmış "Giriş-çixış və qeydiyyat" məlumat-axtarış sistemi var. Sistemin əsas təyinatı ölkəyə gəlişinə və ölkədən gedişinə məhdudiyyət qoyulan şəxslər haqda da elektron xidmətlərin göstərilməsidir. Dəyişikliyə əsasən, sistem xaricə daimi yaşamağa getmək hüququ "Dövlət sirri haqqında" Qanunla müəyyən edilmiş qaydada məhdudlaşdırılmış dövlət sirri ilə işləməyə buraxılan və ya əvvəllər buraxılmış əməkdaşlara nəzarət də həyata keçirilir. Hələ o zaman qanuna dəyişikliklər edilməsi belə fikirlər formalaşdırırdı ki, istintaqa cəlb edilmiş "mahmudovçular"ın, sabiq milli təhlükəsizlik naziri Eldar Mahmudovun ölkədən çıxışına məhdudiyyət qoyulması asanlaşdırılır. Mahmudovun "pasport məsələsi" dövlət sirrinə vəqif olan şəxslərin ölkədən çıxışının qanunlarla necə tənzimlənməsi sualını ortaya çıxarır.

Məsələ təkcə bir vəsiqənin yenilənməsindən ibarət deyil. Eldar Mahmudov ölkəni son 20 ilin ən dərin təhlükəsizlik böhranlarından birinə sürüklənmiş şəxsdir. Bu adam uzun illər dövlətin ən məxfi informasiyalarını daşıyıb, gizli əməliyyatlara rəhbərlik edib və son nəticədə, "MTN işi" ilə rəsmi olaraq olmasa da, məxfi olaraq məsuliyyət daşıyan fiqura çevrilib.

Bəs belə bir şəxs barəsində bu qədər ziddiyyətli məlumatlar necə dövr edir? Doğrudanmı Eldar Mahmudov azaddır? Yoxsa nəzarət altındadır?

Rəsmi məlumatlara, ailə vəkili dediyinə görə, Eldar Mahmudov istintaqa cəlb olunmayıb və barəsində ölkədən çıxış qadağası tətbiq edilməyib. Məsələnin rəsmi tərəfi belədir. Reallıqda isə onun ölkədən çıxışına icazə verilib-verilməməsi sual olaraq qalır.

Eldar Mahmudov MTN-i quldur yuvasına çevirib ölkənin təhlükəsizlik sistemini imtahana çəkməsəydi belə, təqaüd yaş çatdığına görə istefaya göndərilseydi, bu halda da ölkədən çıxışı adi vətəndaşdan fərqlidir. Azərbaycan qanunvericiliyinə görə dövlət sirrinə malik şəxslərin xaricə gedişi birbaşa icazə və nəzarət mexanizmi ilə tənzimlənir. Tutduğu vəzifə ilə əlaqədar dövlət sirlərinə vəqif olan şəxslər təqaüdə göndəriləndə xüsusi iltizam imzalayırlar. Bu sənədlə onlara məlum olan dövlət və məxfi sirlərin açıqlanacağı təqdirdə cinayət məsuliyyəti daşıdıqlarını xatırladır. Bu, elə-belə sənəd deyil. Bu sənəd eyni zaman-

da onların hərəkət və fəaliyyət azadlığını müəyyən mənada şərtləndirən hüquqi rıçaqdır. Eldar Mahmudovun rəhbərlik etdiyi strukturda general, polkovniklər, idarə rəisləri "MTN işi" çərçivəsində həbs edildi, bir çoxları məhkəmə qarşısında cavab verdi. Onların bəziləri bu gün də həbsdədir. Eldar Mahmudovun MTN-də illərlə fəaliyyətdə olmuş mütəşəkkil quldur cinayətkar şəbəkənin başında dayandığı kimsəyə sirr deyil. Ona görə də bir çoxları sual edir ki, onun bildiyi sirlər "toxunulmazlıq qalxanı" ola bilərmidi?

10 il ötməsinə baxmayaraq, mümkündür ki, Eldar Mahmudovun bildiyi sirlər hələ də aktuallığını qoruyub saxlayır. Bütün bu gedışat göstərir ki, Eldar Mahmudov barəsində səssizlik elə-belə yox, məqsədlə şəkildə qorunur. Onun ictimaiyyətdən təcrid olunması, hüquqi qeyri-müəyyənlikdə saxlanması əslində nəzarət mexanizminin bir formasıdır. Əgər doğrudan da onun ölkədən çıxışına heç bir qadağa yoxdursa, şəxsiyyət sənədi ilə bağlı problemi də mövcud deyilsə, bəs niyə heç yerdə görünmür? Niyə danışmır? Niyə övladlarının məskunlaşdığı İngiltərəyə səfər etmir?

Eldar Mahmudovun informasiya yüklü yaddaşı bir tərəfdən onu həbsdən qorusa da, digər tərəfdən "ölke dustağı"na çevirib. Onun beynində çox sirlər var və bu da onu adi bir təqaüdcü etmir. Əksinə, onun hərəkətləri, danışması, səyahəti, müsahibəsi, hətta şəxsi ünsiyyəti belə risk faktoruna çevrilə bilər.

Bir çox müstəqil ekspertlər hesab edir ki, Eldar Mahmudovun ölkədən çıxması təkcə hüquqi deyil, həm də təhlükəsizlik zərurətidir. Çünki belə bir şəxs xaricə gedərsə və orada danışarsa, bu, ölkənin maraqları üçün ciddi təhdidə çevrilə bilər. Elə buna görə də "pasport problemi" əslində hüquqi prosedur yox, siyasi zərurət ola bilər.

Bütün bunlara rəğmən məsuliyyətə cəlb olunması da daim gündəmədir. Əgər siyasi iradə ortaya qoyularsa, Eldar Mahmudov gec-tez hüquqi araşdırmanın subyektinə çevrilə bilər. Bu, həm də "MTN işi"nin tamamlanması baxımından mühüm addım olardı.

"Bakı" Hüquq Şirkətinin rəhbəri Natiq Ələsgərov "Yeni Müsavat"a deyib ki, "Dövlət sirri haqqında" Qanuna görə, keçmişdə məxfi informasiya ilə işləyən şəxslərin ölkədən çıxışı müvafiq qurumlarla razılaşdırılmalıdır: "Əlbəttə ki, bu mexanizmi Eldar Mahmudov üçün də keçərlidir. 10 il ölkənin təhlükəsizlik sisteminin başında dayanan biri olaraq o, sirr dağarcığına çevrilib. O ki qaldı şəxsin ölkədən çıxışına, Cinayət Prosessual Məcəlləyə görə, yalnız istintaqa cəlb olunan şəxsə qarşı ölkədən çıxma qadağası tətbiq oluna bilər. Eldar Mahmudov ötən illərdə dindirilib, amma istintaqda statusu bilinmir. Aydın deyil ki, şahiddir, yoxsa təqsirləndirilən şəxs. Amma formal olaraq istintaqa cəlb olunmamaqla praktiki nəzarətdə olmaq fərqli anlayışlardır".

□ E.MƏMMƏDƏLİYEV, "Yeni Müsavat"

Siyasi elita Horadizdə minatəmizləmə ərazisində

İyunun 3-də Prezident Administrasiyasının təşkilatçılığı ilə ölkədə fəaliyyət göstərən siyasi partiya nümayəndələri, politoloqlar, habelə internet televiziya kanalları rəhbərləri, qəzet redaktorları Zəngilan və Cəbrayıl səfər ediblər.

"Yeni Müsavat" xəbər verir ki, səfər çərçivəsində iştirakçılar Füzuli rayonunun Horadiz kəndi ərazisində Azərbaycan Minatəmizləmə Agentliyinin (ANAMA) həyata keçirdiyi partlayış prosesini izləyib.

Səfər iştirakçıları əvvəlcə ANAMA-nın işğaldan azad edilmiş Horadiz kəndi ərazisində həyata keçirdiyi minatəmizləmə işləri ilə tanış olublar. Agentliyin nümayəndələri səfər iştirakçılarına azad edilmiş ərazilərdə humanitar minatəmizləmə prosesi barədə məlumat verib, işlərin hələ də davam etdiyi ərazilərin xəritələrini göstəriblər.

Daha sonra ərazidə aşkarlanan minalardan birinin partlayış yolu ilə zərərsizləşdirilməsi prosesi nümayiş etdirilib. Prosesin icrasını Vətəndaş Həmrəyliyi Partiyasının sədri, sabiq millət vəkili Sabir Rüstəmxanlı yerinə yetirib.

Onlar barəsində qiyabi həbs qərarı verildi

Baş Prokurorluğun İstintaq İdarəsi tərəfindən barələrində qiyabi icraat başlanaraq istintaqa çağırılan İmaməddin Əlimanov, Süleyman Süleymanlı, Elşad Məmmədov, Məhəmməd Mirzəli, Qabil Məmmədov, Orxan Ağayev, Qurban Məmmədov barəsində təqdimatlarla baxılıb.

Baş Prokurorluğun təqdimatlarına Binəqədi Rayon Məhkəməsində baxılıb, məhkəmə təqdimatları təmin edib. Onlar barəsində həbs-qətimkan tədbirinin seçilməsi barədə qərar çıxarılıb.

Baş Prokurorluğun İstintaq idarəsi tərəfindən qiyabi icraat başlanaraq istintaqa çağırılmış digər təqsirləndirilən şəxslər barəsində də məhkəmə tərəfindən qətimkan tədbirinin seçilməsi üçün yaxın vaxtlarda təqdimatların göndərilməsi gözlənilir.

Ötən həftəsonu Moskvada xarici işlər nazirinin müavini Sergey Vershininlə Azərbaycanın Rusiya Federasiyasındaki səfiri Rəhman Mustafayev arasında görüş keçirilib. “Yeni Müsavat” xəbər verir ki, bu barədə Rusiya nazirliyinin saytında yerləşdirilən məlumatda deyilir.

Söhbət zamanı tərəflər iki ölkənin müxtəlif sahələrdə qarşılıqlı fəaliyyətinə dair fikir mübadiləsi aparıblar. Görüşün əsas mövzusu Moskva ilə Bakı arasında informasiya təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlıq olub. Xarici İşlər Nazirliyi qeyd edib ki, görüş iştirakçıları ölkələr liderləri tərəfindən 2022-ci ilin fevralında imzalanmış Müttəfiqlərin Qarşılıqlı Fəaliyyəti haqqında

Rusiya KİV-lərində anti-Azərbaycan fəaliyyətin “əl-qolu”nun yığışdırılacağına da ümid vardı. Amma...

Son vaxtlar Rusiyada erməni revanşizminin alovlandırılması tendensiyası müşahidə olunur. “İzvestiya” qəzetinin Ermənistanın keçmiş müdafiə naziri Arşak Karapetyanla müsahibəsində səsləndirdiyi fikirlər buna aydın sübutdur. Müsahibədə

Moskva və Bakı arasında

kritik 34-cü maddə müzakirəsi

Qırılma nöqtəsi çatdı?; Moskva Ermənistanı cəzalandırmaq üçün ciddi təzyiq mexanizmlərini işə sala bilər

Bəyannamənin müddəalarına uyğun olaraq ikitərəfli münasibətlərin möhkəmləndirilməsinin davam etdirilməsinin vacibliyinə diqqət çəkiblər.

Yada salaq ki, Azərbaycan və Rusiya sazişin 34-cü maddəsində beynəlxalq informasiya təhlükəsizliyi, kütləvi kommunikasiya vasitələri, publik və ictimai diplomatiya ilə əlaqədar məsələlərin geniş dairəsi üzrə iki ölkənin müvafiq strukturları və təşkilatları arasında sahəvi məsləhətləşmələrin keçirilməsi vasitəsilə də daxil olmaqla əməkdaşlığın qurulmasına yardım etmək öhdəliyi götürüb. Daha detallı desək, razılaşmada mühüm informasiya infrastrukturunu obyektlərinə kompüter hücumları, terrorçuluğun təbliğatı, ictimai qayda əleyhinə olan, dövlətin daxili işlərinə qarışmağı hədəfləyən çağırışlar, habelə, yalan məlumatın etibarlı mesajlar adı altında açıq şəkildə yayılması və s. məsələlərlə mübarizədə müttəfiq davranışlar nəzərdə tutulurdu.

Aydındır ki, informasiya savaşının davam etdiyi şəraitdə ermənilərin Rusiyanın informasiya məkanında Azərbaycana qarşı əvvəlki kimi effektiv fəaliyyət qura bilməyəcəyinə ümid vardı. İkincisi, zaman-zaman Rusiya mediasında, xüsusən erməni oliqarxların nəzarətində olan

Rusiyanın 90-cı illərdə ermənilərə hərbi dəstəyi vurğulanır, “İzvestiya” əməkdaşının bir neçə dəfə Qarabağı “artsax” adlandırması, sabiq nazirin faktiki olaraq Azərbaycana qarşı dirəniş göstərməyəcəyi təqdirdə Rusiyanın dəstəyini ala bilməyəcəyini etiraf etməsi təsadüfi deyil.

Bundan başqa, Azərbaycan əleyhinə yalan və təxribat xarakterli məlumatlar yaydığı üçün “Tsarqrad” kanalını bloklanıb. Azərbaycanda da medianın fəaliyyətinin Rusiya tərəfindən ciddi təftiş edildiyi şübhə doğurur. Bu azmış kimi, Duma üzvləri Azərbaycan əleyhinə çıxışlarda sanki xora qoşulub, cərgəyə düzülərək bir-bir aşağılayıcı, ittiham xarakterli bəyanatlar səsləndirirlər. Bu məsələdə də götürülən öhdəliklərin pozulması hallarına rast gəlmək mümkündür. Həmçinin Rusiya ərazisindən Azərbaycanın elektron mediasına kiberhücumun təşkil edildiyi təsdiq olunub ki, bu da 34-cü maddənin ruhuna ziddir.

Belə bir vaxtda isə XİN-də nazir müavini ilə səfirimizin müzakirə aparması maraqlıdır. Lakin görüş təşəbbüsünün hansı tərəfdən gəldiyi hələ ki bilinmir. Amma müzakirə mövzusunun görünür ki, hər iki tərəfi narahat edən məsələlər var.

Bəs bu narahatlığı yaranan kim oldu, Rusiya ilə sözügedən bəndi yerinə yetirmək niyə mümkün olmadı?

Siyasi və Hüquqi Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri Xəyal Bəşirovun “Yeni Müsavat”a bildirdiyinə görə, Moskva bəyannaməsinin müttəfiqliyə dair bütün məsələlər öz əksini tapıb: “Bu saziş əsas verir ki, Rusiyada dövlət tərəfindən anti-Azərbaycan qüvvələrin fəaliyyətinə çərçivə qoyulsun. Amma media resurslarında, bir sıra tribunallarda, Dumada ölkəmiz əleyhinə fikirlər səslənməkdədir. Bu sənədi bəyannamə kimi qəbul edənlər də var. Amma nəzərə almaq lazımdır ki, bu saziş dövlət başçıları imzalayıb. Ona görə Rusiya bu sənədin müddəalarının pozulmasına imkan verməməlidir”.

X.Bəşirov qeyd edib ki, bu günlərdə Azərbaycan parlamentində informasiya təhlükəsizliyi müzakirə edilib: “Milli Məclisdə Rusiyanın kiberhücumları yada salındı. Yeni Rusiya özü müttəfiqlik bəyannaməsinin müddəalarına riayət etməlidir. Əfsus ki, bizə qarşı həmin dairələr kifayət qədər fəallıqla və Rusiya dövləti onların qarşısının alınması istiqamətində addım atmır. Halbuki bu yöndə öhdəlik götürüb. İnformasiya təhlükəsizliyi dün-

yada ən vacib problemlərdən biridir. Rusiyanın müvafiq orqanları da addımlar atırlar. Əks halda, münasibətlərin zədələnməsinə səbəb olurlar. Ümumiyyətlə, Rusiyanın Azərbaycanla əlaqələri korlaması onun geostrateji maraqlarına cavab vermir. Çünki işğalçı hərəkatları səbəbindən təcrid olunmaqdadır və belə şəraitdə Moskva Bakı ilə müttəfiqlik sazişinin bəndlərinə uyğun davranmalıdır”.

Siyasi təhlilçi Ramiyə Məmmədovanın sözlərinə görə, Rusiyada media müstəqil olmadığı üçün son vaxtlar müşahidə olunan anti-Azərbaycan ritorikası da verilən təlimatın nəticəsidir: “Azərbaycan mətbuatında da Rusiya siyasətinin tənqid olunmasını görmək mümkündür. Sadəcə, bizdən fərqli olaraq, Rusiyada aşağılayıcı fikirlərə yol verilir, təxribatçı hərəkatların şahidi oluruq, kiberhücumla üzləşirik. Axı Azərbaycan ərazisindən Rusiyanın onlayn mediasına kiberhücum olmayıb?! Amma qarşı tərəfdən bu addım atılır. Təbii ki, Kremldə anti-Azərbaycan klanlar mövcuddur. Hərçənd Prezident Əliyevlə Putin arasında yüksək etimad var, bununla belə həmin qruplar əlaqələrə zərər vuran addımlar ata bilirlər. Görünür

“Ruslar düşünür ki, Ukraynadakı müharibə...”

“Çoxları düşünür ki, Ukraynadakı müharibə Rusiya üçün lokal, məhdud miqyaslı bir hərbi əməliyyatdır. Lakin Ukrayna son xüsusi əməliyyatla göstərdi ki, müharibənin belə ağır fəsadları Rusiya üçün davam edə bilər”.

Siyasi şərhçi, Hava Hücumundan Müdafiə Qüvvələrinin keçmiş zabiti Zərdüşt Əlizadə bu fikri Moderator.az-a açıqlamasında deyib.

Z.Əlizadə deyib ki, düşünürəm ki, Ukraynanın Rusiya ərazisində həmin dövlətin strateji aviasiyasının xeyli hissəsinin məhvi ilə nəticələnmiş son “Hörümçək toru” əməliyyatı müharibədə dönüş nöqtəsi oldu: “Amma hər halda, bu əməliyyat göstərdi ki, Rusiya bir təcavüzkar müharibə aparan dövlət kimi qayğısız, məsuliyyətsiz yaşaya bilməz. Düzdür, faktiki olaraq Ukraynaya qarşı müharibə Rusiyanın daxili siyasi durumunu o qədər də sarsıtmayıb, əksinə, Putinin mövqeləri daha da möhkəmlənib. Əhali, ruslar onun ətrafında daha da sıx birləşib. Ancaq nə hakim zümrə, nə də əhali hələ də anlamayıb ki, bu müharibənin fəsadları ölkə üçün daha ciddi ola bilər. Ruslar düşünür ki, Ukraynadakı müharibə Rusiya üçün lokal, məhdud miqyaslı bir hərbi əməliyyatdır. Lakin Ukrayna son xüsusi əməliyyatla göstərdi ki, müharibənin belə ağır fəsadları Rusiya üçün davam edə bilər”.

Ekspertə görə, “Hörümçək toru” əməliyyatı müharibənin gələcək gedəcəyinə çox ciddi təsir göstərə bilər: “Amma bununla belə, bu əməliyyat göstərdi ki, Ukrayna da öz növbəsində Rusiyanın daxilində güclü zərbələr vura bilər. Eyni zamanda həmin əməliyyat Rusiyanın daxilində təhlükəsizlik sahəsində kifayət qədər təhlükəsizlik boşluqlarının yarandığını sübut etdi”.

Aİ yeni anti-Rusiya sanksiyaları hazırlaya bilmir

Avropa İttifaqı ölkələrinin Rusiyaya qarşı 18-ci sanksiyalar paketini 15-17 iyun tarixlərində Kanadanın Alberta əyalətində keçiriləcək “Böyük Yeddilik” (G7) sammitinə qədər hazırlamağa vaxtı çatmayacaq.

Bu barədə “EU Observer” portalı avropalı diplomatlara istinadla məlumat yayıb.

“Biz hələ 18-ci paketə dair hüquqi mətnləri belə almamışıq, bu səbəbdən iki həftə ərzində razılığa gəlmək olduqca iddialı görünür”, - deyə mənbələrdən biri bildirib.

Digər mənbələr isə ehtimal edir ki, yeni sanksiyalar paketi yalnız ayın sonuna qədər hazır ola bilər. Avropa İttifaqının səfirləri isə 4 iyun tarixində Brüsseldə qapalı görüşdə ABŞ-ın təşəbbüsünü müzakirə etməyi planlaşdırır.

ki, Lavrovun müavini ilə səfirimiz arasında müzakirə edilən əsas mövzu mətbu müstəvidə olan hibrid savaşın yaratdığı narahatlıqlardır”.

Siyasi şərhçi 34-cü maddənin işləməsi üçün Rusiyanın siyasətində səmimi olmasını zəruri sayır: “Bizim heç bir deputatımız Rusiyanı təhqir etməyib. Amma onların deputatı Azərbaycana “aul” dedi. Başqa biri daha kobud ifadələrə yol vermişdi. Söhbət informasiya sahəsində əməkdaşlıqdan, mübadilədən gedirsə,

onların ağzını yumsunlar, öz qəzetlərinə, saytlarına da dayanmaq tapşırığı versinlər. Yeni bu razılaşmanı qarşı tərəf pozur. Azərbaycanda Rusiyanın aşağılanması faktı yoxdur. Onların internet kanallarında isə təhqirə yol verilir. Əgər öhdəlik götürülüb-sə, bu mənfi hallara şərait yaradılmamalıdır. Azərbaycan mediasında Putinin ünvanına hər hansı alçaldıcı ifadəyə rast gəlinə bilməz. Rəsmi Moskva bu detalları nəzərə almalıdır”.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
“Yeni Müsavat”

Moskvada “Bərabər və bölünməz təhlükəsizlik arxitekturası: Cənub və Şərq dövlətləri üçün imkanlar və təhdidlər” mövzusunda keçirilən iki günlük görüşün təfərrüatları bəlli olub.

“Yeni Müsavat” yazır ki, Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının katibi Sergey Şoyqunun sədrlik etdiyi tədbirdə MDB, KTMT, Aİİ, ŞƏT, eləcə də Asiya, Afrika və Latin Amerikası ölkələrindən yüksək səviyyəli nümayəndələr iştirak edib. Rusiya mediası yazır ki, Sergey Şoyqu tədbirdə təklif etdiyi təhlükəsizlik arxitekturası Rusiya Prezidenti Vladimir Putin tərəfindən təklif olunan konsepsiyalara əsaslanır. “Vladimir Putin Rusiya ilə yanaşı assosiasiyalara daxil olan ölkələrin təhlükəsizliyi ilə bağlı fikirlərini dəfələrlə dilə gətirib. Təhlükəsizlik arxitekturası bərabər və bölünməz olmalıdır. Bütün dövlətlər öz təhlükəsizliyinə möhkəm təminat almalıdırlar, lakin digər ölkələrin təhlükəsizliyi və maraqları bahasına deyil”, - deyə Şoyqu bildirib.

Sergey Şoyqunun iddiasına görə, BRICS-ə marağın artması dünya nizamının çoxqütblülüyə dəstklədiyinin bariz nümunəsidir. “İştirakçıların yüksək səviyyəsi və təmsil olunan ölkələrin sayı bu cür tədbirlərin keçirilməsinin aktuallığını və tələbini açıq şəkildə nümayiş etdirdi və bir daha Rusiyanın təcrid edilməsi mifini dağıtdı”, - S.Şoyqu vurğulayıb.

Rusiya Xarici Kəşfiyyat Xidmətinin direktoru Sergey Narişkin öz nöqteyi-nəzərini ifadə edərək, beynəlxalq təhlükəsizlik sahəsində Rusiyanın mövqeyini qabardıb: “Tarix bizə öyrədir ki, bütün dünyada təhlükəsizlik Rusiyanın güclü mövqeyindən asılıdır. Təbii ki, belə bir güc Avrasiya regionunda qonşularla və bütün dünyadakı həmfikirlerle yaxşı, həqiqətən bərabərhüquqlu münasibətlər olmadan mümkün deyil. Əminəm ki, biz birlikdə ən müəkkəb qlobal problemlərin sülh yolu ilə həllini tapa bilərik”.

Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrovun çıxışı “qlobal çoxluq ölkələrinin beynəlxalq münasibətlərdə öz layiqli yerlərini müdafiə etmək zərurətini əlavə dərk etmələrinin obyektiv tarixi tendensiyasını” əks etdirir.

Rusiya diplomatiyasının rəhbəri Rusiya Federasiyası ilə Çin arasında dinamik inkişaf edən əməkdaşlığı möhkəm beynəlxalq münasibətlərin nümunəsi adlandırır. Nazirin sözlərinə görə, BRICS ölkələrinin tərəfdaşlığı əsas qlobal oyunçular və onların müxtəlif qitələri, mədəniyyətləri və dinləri təmsil edən tərəfdaşları arasında konstruktiv çoxtərəfli qarşılıqlı fəaliyyətin nümunəsidir. Sergey Lavrov Qərb ölkələrini “dağıdıcı, ideoloji, qeyri-qanuni münasibətlərləndən əl çəkməyə və BMT Nizamnaməsinin prinsiplərinə vicdanla riayət etməyə” çağırır.

Panel iclasda çıxış edən Türkiyə Prezident Administrasiyası yanında Milli Təh-

lükəsizlik Şurasının baş katibi Okay Memiş “mövcud beynəlxalq nizamın sülhü, sabitliyi və ədaləti təmin etmək iqtidarında olmadığından” və “dünya birliyinin üzleşdiyi problemlərə effektiv həll yolları təklif edə bilməməsindən” şikayətlənib.

İştirakçıların ümumi rəyinə görə, görüş qarşılıqlı etimad şəraitində keçib, müzakirələr zəngin və məhsuldar olub.

Qeyd edək ki, Təhlükəsizlik Şurasının katibi, general-polkovnik Ramil Usubovun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti tədbirdə iştirak edib.

Ramil Usubov çıxışında bu gün sürətlə baş verən proseslərin dünyada təhlükəsizliyə, sabitliyə yeni çağırışlar və təhdidlər yaratdığını, qlobal Cənubun və Şərqin bundan təklidə qorunmaq imkanlarının olmasının narahatlıq doğurduğunu, beynəlxalq birliyin birgə səylərinin vacibliyini diqqətə çatdırıb. O, Prezident İlham Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi ilə qlobal maraqların kəsişdiyi coğrafi ərazidə yerləşən Azərbaycanın bölgədə və dünyada dayanıqlı təhlükəsizlik mühiyyəsinin formalaşmasına, möhkəmləndirilməsinə, bərabərhüquqlu əsasda dayanıqlı beynəlxalq əməkdaşlığın inkişafına verdiyi töhfələrdən danışır.

Rusiya çoxqütblü dünya düzenində lider rolunu üstlənir və tədbirlərdəki bəyanatlarda bunu göstərir. Narişkinin “Tarix bizə öyrədir ki, bütün dünyada təhlükəsizlik Rusiyanın güclü mövqeyindən asılıdır”, Şoyqunun “təhlükəsizlik arxitekturası Rusiya Prezidenti Vladimir Putin tərəfindən təklif olunan konsepsiyalara əsaslanır” kimi bəyanatları buna sübutdur. Azərbaycanın seçimi necə olacaq?

“Yeni Müsavat”ın sualını cavablandıran hərbi ekspert Ramil Məmmədli qeyd edib ki, Azərbaycanın seçimi çoxdan məlumdur: “Söhbət hərbi bloklara qoşulmamaq seçimidən gedir.

Azərbaycan tərəfdaşlarını və müttəfiqlərini qıcıqlandıran hərəkətlərə yol vermir. Bu səbəbdən özümüzü nə KTMT-də, nə NATO-da görmürük. Laçında keçirilən zirvə isə nümayiş etdirdi ki, Azərbaycan öz təhlükəsizlik arxitekturasını necə qurub. Yeni müttəfiqlərlə daha sıx əlaqələr, qonşular və tərəfdaşların isə həssaslığına səbəb olacaq addımlara yol verməmək. Bu nöqteyi-nəzərdən Azərbaycanın strateji seçimi Türkiyə və Pakistanla birlikdə yeni bir təhlükəsizlik platforması qurmaqdır. Ancaq bu müttəfiqliyin möhkəmlənməsi üçüncü qüvvəyə qarşı yönəlməyib”.

Hərbi ekspertin sözləri-

Putinin Bakı və digər paytaxtlara yeni təhlükəsizlik təklifi

Rusiya çoxqütblü dünya düzenində lider rolunu üstlənir - Lavrov, Şoyqu və Narişkinin son bəyanatları buna sübutdur; Azərbaycanın seçimi necə olacaq?

nə görə, Şoyqu, Narişkin və Lavrovun son bəyanatları Rusiyanın köhnə tezisləri yenidən təkrarlaması idi:

“Sözsüz ki, şimal qonşumuz təqəütblü dünyaya qarşı mübarizə apardığını düşünür. Bunun üçün Çin, İran, Hindistan, Braziliya kimi güclərlə həmrəydir. Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı, BRICS digər platformalar da anti-Qərb meydanları kimi təqdim edilir. Rusiya Trampın hakimiyyəti dövründə izolyasiya vəziyyətindən çıxacağını hesablayıb. Bu istiqamətdə müəyyən dinamika da müşahidə olunur. Odur ki, keçirilən tədbir, verilən mesajlar Rusiyanın hədəflərini aydın şəkildə göstərir. Ən əsası isə postsovet məkanına ünvanlanmış bəyanatlarıdır”.

Analitik Züriyə Qarayeva əvvəlcə Şoyqunun sözlərinə diqqət çəkib: “O deyir ki, hər bir ölkə öz təhlükəsizliyinə təminat verməlidir, lakin başqasına bəla başa gəlməməlidir. Bununla Ukrayna böhranına işarə edir. Rusiya hesab edir ki, Ukraynanın NATO-ya üzvlük istəyi onun öz təhlükəsizliyinə qərantıya əldə etməyə hesablanmış da, qonşusu nəzərə alınmayıb, yəni Rusiya üçün də bu təhlükədir. Lakin Ukrayna bu niyyətindən geri dönmədi və hərbi əməliyyatlar başladı. Ona görə də Şoyqu demək istəyir ki, ölkələr öz təhlükəsizlik təminatını reallaşdıranda Rusiyanın maraqlarını nəzərə almalıdırlar. O baxımdan Şoyqu

bildirir ki, təhlükəsizlik arxitekturası Putinin konsepsiyasına əsaslanır. Belə demək mümkündürsə, müstəqil ölkələr addımlarını Kreml liderinin konsepsiyası əsasında atmalıdır. Bu da açıq çağırışdır ki, kimsə cızığından çıxmasın, bizim müəyyən etdiyimiz yola getmək lazımdır”.

Ekspert hesab edir ki, Azərbaycanın təhlükəsizliyinə qərantıyasında problemi yoxdur və Rusiyanın məsləhətlərinə ehtiyac görmür: “Azərbaycan Qoşulmama Hərəkatına sədrlik edir. Biz proksi müharibə aparan hərbi blokların heç birinə üzv olmaq fikrində deyilik. Rusiya da bunu görür. İkincisi, Şuşa Bəyannaməsi var və NATO ölkəsi olan qardaş Türkiyə ərazilərimizə hərbi təhdid olarsa, təhlükəsizliyimizin təminatı üçün ordusu ilə dəstək verə bilər, yəni bu, müqavilənin əsasını təşkil edir. Eyni zamanda Azərbaycan Şimali Atlantika Alyansı ilə əməkdaşlıq edir. Həmçinin Pakistan, İsrail kimi müttəfiqlərimiz, dostlarımız var. Məncə, Rusiya artıq təhlükəsizlik arxitekturasını öz konsepsiyası ilə müəyyən edəcək fəvqəlgüc deyil. Ukrayna böhranı bu realığı yaradıb, dünya da əvvəlki halını dəyişib, üstəlik, “Hörümçək toru” əməliyyatı sübut etdi ki, nüvə dövləti olan ölkənin “qırmızı xətləri” çoxdan tapdandır”.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
“Yeni Müsavat”

İstanbulda liderlərin görüşü hazırlığı

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan ABŞ, Rusiya və ukraynalı həmkarları Donald Tramp, Vladimir Putin və Volodimir Zelenski ilə İstanbulda sülh masasında bir araya gəlməyin ən böyük arzusu olduğunu bildirib.

Zelenski Ərdoğanın təklifinə cavab verib.

“Mən Prezident Ərdoğanın Türkiyədə “dördlük” formatında görüşmək ideyasını dəstklədim: Türkiyə Prezidenti, Tramp, mən və Putin. Lakin məndə belə təəssürat var ki, bu görüş nəticəsində atəşkəs əldə olunmayacaq”.

ABŞ Dövlət Departamentinin rəsmi nümayəndəsi Temmi Bryus verdiyi müsahibədə Rusiya-Ukrayna münaqişəsinin həlli ilə bağlı önəmli açıqlama verib.

Onun sözlərinə görə, münaqişənin həlli şərtləri bilavasitə Moskva və Kiyev arasında razılaşdırılmalıdır:

“Bu məsələdə əsas qərarlar tərəflər arasında danışmalar yolu ilə verilməlidir. Əlbəttə, ABŞ-ın bu mövzuda öz maraqları və tələbləri var. Onlar bizim mövqeyimizi yaxşı bilirlər. Lakin yekun qərarlar Ukrayna və Rusiyadan asılı olacaq”, - deyə Bryus əlavə edib.

Ekspertlərə görə, bu açıqlama Vaşinqtonun münaqişənin diplomatik həllinə açıq olduğunu göstərsə də, ABŞ-ın müəyyən strateji mövqeləri qoruduğunu da təsdiqləyir.

Qeyd edək ki, Rusiyanın 31 bəndlik sənədində atəşkəs şərtlərinin iki variantı, o cümlədən Ukrayna qoşunlarının Donetsk, Luqansk, Xerson və Zaporozhye vilayətlərindən tam çıxarılması nəzərdə tutulur. Memorandum atəşkəsdən sonra 30 gün ərzində Donbas və Novorossiya daxil olmaqla Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin bütün bölmələrinin Rusiya ərazisindən(!) çıxarılmasının başa çatdırılmasını tələb edir. Şərtlərdən biri də beynəlxalq səviyyədə Krimin, Donbasın və Novorossiyanın Rusiyanın bir hissəsi kimi tanınmasıdır. Sənəd Ukrayna üçün neytral statusu, nüvə silahının yerləşdirilməsinin qadağan edilməsini və Qərbin silah tedarükünün dayandırılmasını nəzərdə tutur. O, həmçinin Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin və Milli Qvardiyanın sıralarında millətçi birləşmələrin məcburi ləğvi ilə Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin və onların texnikasının sayına kəmiyyət və keyfiyyət məhdudiyyətlərini nəzərdə tutur.

Nikol Paşinyanın son açıqlamalarından sonra erməni kilsəsi ilə Ermənistanın baş naziri arasında münasibətlər kəskinləşib. Gərginliyin səbəbi kilsənin ictimai-siyasi proseslərdə fəal iştirakı olub ki, Paşinyan bunu dünyəvi işlərə müdaxilə və kilsənin faktiki olaraq “müxalifət institutuna çevrilməsi” kimi şərh edib.

Paşinyanın ritorikası kilsə dairələrinin kəskin rəddinə

Şeyx İrəvanda hakimiyyəti “dəyişir”

Ermənistan hökuməti ilə kilsə arasında gərginlik pik həddə; bəs QMi sədrinin adı niyə hallanır?

səbəb olub. Kilsə iyerarxları, o cümlədən Quqark, Sünik və Tavuş yeparxiyalarının rəhbərləri bunu bütün erməni Apostol kilsəsinə təhqir hesab ediblər.

Məlumdur ki, onun Paşinyanla çoxdankı və barışmaz fikir ayrılıqları var və o, bundan əvvəl baş naziri könlü istefaya çağırıb. Paşinyanla kilsə arasındakı qarşıdurmaya siyasi müxalifət də qoşulub. Rusiya təbliğatının rüporu olan “Sputnik Armenia” bu məsələ ilə bağlı müxalifəti təmsil edən deputat Ayk Mamıçyanın açıqlamalarını dərc edib. Erməni deputat bu mövzuda gözlənilmədən Şeyxülislam Allahşükür Paşazadənin adını hallandıraraq, Mamıçyan iddia edib ki, “Paşinyan Paşazadənin erməni kilsəsinə qarşı başladığı kampaniyaya” dəstək verir.

Rusiyanın “Sputnik Armenia” qeyd edir ki, “Qafqaz Müsəlmanları Ruhani İdarəsinin sədri Allahşükür Paşazadə bir müddət əvvəl bildir-

mişdi ki, erməni ziyarətgahları, o cümlədən 1700 illik tarixi olan “müqəddəs Ecmiədzin kilsəsi” “tarixi Azərbaycan torpaqları”nda yerləşir və erməni Apostol kilsəsi region ölkələri üçün təhlükə yaradır”.

Ermənistandakı rusiyapərəst müxalifət, o cümlədən ona dəstək verən Rusiya media resursları hər imkandan, o cümlədən hökumət-kilsə gərginliyindən Paşinyana qarşı istifadə etməyə çalışır və bu işdə hətta Allahşükür Paşazadənin də adını halladırlar.

Qeyd edək ki, Ermənistanın dini lideri ilə Şeyx bir neçə dəfə görüşüb. Şeyxin dediyinə görə, İkinci Qarabağ savaşından sonra da Qareginin apardığı revanşizm siyasəti, müharibəyə çağırışı, erməniləri qarşıdurmaya səsləməsi səbəbindən onunla yeni görüş mümkün deyil: “Gələcəkdə həyatı başa düşəndən sonra, top-tüfənglə deyil, danışıq yolu ilə gəlib yaxınlaşa-

caqsa, biz də onunla danışıq yolu ilə bu işləri görə bilərik”.

İndiki şəraitdə kilsə ilə Ermənistan hökuməti arasında kəskinləşən münasibətlərin, mənəvi qırıqların və teoloji iddiaların birbaşa siyasi hesablamalarla iç-içə olduğu, siyasi qarşıdurmaya çevrildiyi göz qabağındadır. Görünən odur ki, müxalifət qüvvələri bu vəziyyətdən istifadə edərək, yepiskop Qalstanyan fiqurundan Paşinyana ictimai müqavimətin yeni simvolu kimi istifadə edərək küçə etirazları təşkil etmək niyyətindədirlər.

Milli Məclisin üzvü Azər Badamov “Yeni Müsavat”-a açıqlamasında kilsənin bu fəaliyyətinin Ermənistanı ancaq məhv apardığını söylədi: “Ermənistan kilsəsi tarixən azərbaycanlı və ermənilər arasında ədavət və nifaqın salınmasına, münasibətlərin qızışdırılmasına xidmət edib. O cümlədən Ermənistan hakimiyyətini təzyiq altında saxlamış və kilsənin ələtinə çevirərək idarə etmişdi. Kilsə həm də hakimiyyətləri devirməklə müəyyən mənfur planların icraçısı rolunu oynayır. Amma Nikol Paşinyanın hakimiyyətə gəlməsi və Ermənistanda dövləti dindən ayırmaq dünyəvi dövlətin qurulması istiqamətində atdığı addımlar kilsənin uzun illərində apardığı çirkin siyasətə qarşı oldu. Ona görə də hakimiyyətə gələn ilk gündən kilsə Paşinyana qarşı çıxmış və onun siyasətini dəstəkləməyib. Kilsənin

apardığı siyasət əsasən Azərbaycan torpaqlarını işğal etmək, mifik Ermənistan yaratmaq xəyalları ilə insanları ancaq uçuruma yuvarlatmaqla bağlı olub. Paşinyan və onun komandası hakimiyyətə gələndən sonra kilsənin gəlirləri ilə maraqlanması və vergiyə cəlb edilməsi ilə bağlı səsləndirdiyi fikirlər Qareginlərin xoşuna gəlməmişdi. Çünki onlar kilsədən həm də böyük pulların yuyulması üçün istifadə edir. Ona görə də torpaqların delimitasiyasına başlandıqı dövrdə kilsənin ssenarisi üzrə Paşinyanı devirmək üçün Baqrat Sərbazanın rəhbərliyi altında uzun sürən etiraz aksiyalarına başlanıldı. Amma kilsə bu aksiyaları kütləviləşdirə bilmədi və qışqırır yorulandan sonra biabırcasına sakitləşməli oldu. Mətbuatda ermənilərin katolikosu II Qareginin İsveçdə qondarma “artsax”-a həsr olunmuş beynəlxalq konfransdan İrəvana qayıdaraq ali ruhanilərin toplantısında Paşinyan hökumətinin kilsəyə qarşı başladığı kampaniyayı müzakirə edəcəyi bildirilir. O cümlədən kilsənin yenicən ruhanilərin rəhbərliyi ilə Paşinyanı hakimiyyətdən uzaqlaşdırmaq üçün etiraz aksiyalarına başlayacağı gözlənilir. Bu, erməni kilsəsinin sülhdən uzaq olduğunu və xarici qüvvələr tərəfindən idarə olunaraq Ermənistanda vəziyyəti gərginləşdirmək istiqamətində yenidən hərəkətə keçməsi deməkdir”.

AMİP Ali Məclisinin sədri, politoloq Rəşad Bayramov hesab edir ki,

“Baqrat, get dayın arvadınla...”

Paşinyan ona qarşı çıxan keşişi belə ifşa etdi Ermənistanda baş nazir Nikol Paşinyanla erməni Apostol kilsəsi arasında qarşıdurma o qədər kəskin xarakter alıb ki, tərəflər bir-birinə ədəbsiz ittihamlarla hədəf almağa başlayıb, hər cür söyüş və təhqirlər işə salınıb.

“AzPolitika” xəbər verir ki, baş nazir Nikol Paşinyan öz sosial şəbəkə paylaşımında təhqirlərlə yanaşı, kilsə rəhbərliyini, eləcə də hökumətə qarşı kütləvi aksiyalar təşkil etmiş və hazırkı qalmaqalın ilk “fitilini çəkmiş” keşiş Baqrat Qalstyanı ifşa edən məlumatlar dərc edib.

Məlum olduğu kimi, Paşinyan- kilsə münasibətlərinin bu dərəcədə kəskinləşməsinin səbəbkarı keşiş Baqratdır. Belə ki, o, ötən həftə Paşinyanın ailəsini dini baxımdan natəmizlikdə günahlandıraraq, “Paşinyan və arvadı Anna Akopyan dini nikahsız - günah içində yaşayırlar”, - deyərək bildirib.

Paşinyan və arvadı sosial şəbəkədə dərhal kəskin paylaşımlar edərək, onların normal ailə olduğunu və birgə böyütdükləri övladlarının olmasının da bunu sübut etdiyini bildiriblər. Lakin bununla Paşinyanın üreyi soyumayıb. Baş nazir əvvəlcə onu dini günahda ittiham edən keşiş Baqrat Qalstyanı ifşa edib. O, keşiş Baqratın öz dayısı arvadı ilə izdivacda olduğunu yazıb və bununla bağlı paylaşımında senzuranı kənar ifadələrə yol verib: “Get dayının arvadıyla ol, məndən nə istəyirsən?”

Daha sonra Paşinyan qərara gəlib ki, bu qalmaqal, sadəcə, keşiş Baqratın öz işi deyil və bunun arxasında II Qaregin durur. Ona görə də baş nazir erməni katolikosuna qarşı hücum keçərək, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, onun saxtakarlıq etdiyini, övladının olduğunu və bunun erməni Apostol kilsəsinin başçısı statusu ilə uyğun gəlmədiyini bəyan edib.

Paşinyan və kilsə arasında qarşıdurma bundan sonra daha da kəskinləşəcək: “Paşinyanla erməni kilsəsi arasında olan münasibətlərdəki gərginlik yeni deyil və artıq uzun müddətdir ki, davam edir. Xüsusilə də Rusiya tərəfindən anti-Paşinyan kampaniyasına start verilməsi ilə bu gərginlik açıq müstəviyə keçib. Ermənistan müxalifətinin Paşinyan qarşısında zəifliyini görən və kilsənin ictimai təsir imkanlarını nəzərə alan Rusiyanın müxalifətə dəstək məqsədilə kilsəni hərəkətə keçirdiyi hər kəs üçün aydın olan həqiqətdir. Qalstanyanın başladığı və Rusiyaya bağlı olan Köçeryan-Sərkisyan cütliyünün də dəstəkləndiyi etiraz aksiyaları bunun bariz sübutudur.

Paşinyan da sifarişin haradan gəldiyini bildiyi üçün və eləcə də kütlənin kilsənin təsiri altına düşməməsi üçün zaman-zaman kilsə ilə bağlı olan neqativ məsələləri ictimailəşdirərək onların nüfuzunu baltalayan mövqe sergiləmək məcburiyyətində qalıb. Bir müddət əvvəl kilsəyə toplanan vəsaitlərin ayrı-ayrı şəxslərin ciblərinə axdığını deyən və kilsə rəhbərlərini korruptsiyada ittiham edən Paşinyan üçün xüsusilə indiki mərhələdə kilsəni neytrallaşdırmaq və siyasi proseslərdən uzaqlaşdır-

maq olduqca vacibdir. Çünki qarşıda Paşinyan və komandası üçün olduqca vacib seçkilər var və bu seçkilərdə kilsənin müxalifətlə birgə hərəkət edəcəyi şübhəsizdir. Odur ki, biz seçki dövründə Paşinyan və kilsə arasında qarşıdurmanın daha da kəskinləşəcəyini görə bilərik, hətta kilsənin ayrı-ayrı rəhbərlərinə qarşı cinayət işlərinin qaldırılması da mümkündür. Erməni müxalifətinin bu qarşıdurmada kilsənin yanında olmasının da əslində dinlə bir bağlılığı yoxdur. Hər şey eyni mərkəzdən gələn sifarişlərlə bağlıdır. Erməni ictimai rəyində antitürk ovqatının üstünlük təşkil etdiyini bilən müxaliflər zaman-zaman Paşinyanı Azərbaycan casusu adlandırdıqları kimi, indi də Allahşükür Paşazadənin II Qaregin və erməni Apostol kilsəsi haqqında dediklərinə istinad edərək Paşinyan və Paşazadənin eyni mövqedən çıxış etməsi ilə bağlı ictimai rəy formalaşdırmağa çalışırlar. Paşinyan hakimiyyəti və kilsə arasındakı gərginliyin nə ilə sonlanacağını təbii ki, zaman göstərəcək. Amma istənilən halda hadisələrin bu şəkildə gedişi qarşıdakı dövərdə Ermənistanı daha çətin günlərin və qarşıdurmanın gözləndiyini deməyə əsas verir”.

□ **Cavanşir ABBASLI,**
“Yeni Müsavat”

Türkiyə Bayraktarla Xəzərdə

Azərbaycan da öz müttəfiqinin enerji təhlükəsizliyinə zəmanət verməklə yanaşı, onun mövqelərinin möhkəmlənməsinə şərait yaradır

Türkiyənin enerji və təbii sərvətlər naziri Alparslan Bayraktar bildirib ki, Türkiyə Neft Şirkəti (TPAO) Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşən Şəfəq-Asiman təbii qaz yatağında 30% payla tərəfdaş olacaq.

"Bizim tərəfdaşlarımız Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti (SOCAR) və "British Petroleum" (bp) şirkətləridir. Biz Xəzər dənizində layihələr çərçivəsində Azərbaycanla əməkdaşlığı genişləndirməyə davam edəcəyik", - türkiyəli nazir qeyd edib.

Bayraktar Türkiyə və Azərbaycanın enerji layihələrinin "Avropanın enerji təhlükəsizliyinə töhfə verdiyini" vurğulayaraq, "Avropaya əlavə və alternativ mənbələrdən qaz tədarükü üçün yeni layihələrin həyata keçiriləcəyinə" ümid etdiyini bildirib. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 2-də Türkiyə Respublikasının energetika və təbii sərvətlər naziri Alparslan Bayraktarı qəbul edib. Türkiyənin regionda yerləşəndən sonra Xəzərdə də pay almasının siyasi və iqtisadi tərəfləri nə ola bilər?

Siyasi təhlilçi Sona Əliyevanın fikrincə, qardaş ölkə enerji təhlükəsizliyini elə öz qardaş ölkəsinə həvalə edir: "Türkiyənin enerji və təbii sərvətlər naziri Alparslan Bayraktarın Azərbaycana səfəri bir sıra siyasi istiqamətlər baxımından olduqca önəmlidir. Ankara ilk növbədə öz enerji təhlükəsizliyini Bakıya həvalə etməkdə

onuna Kremlin basqılarını neytrallaşdırmaq üçün Xəzərdə daha da möhkəmlənməyə çalışacaq. Digər tərəfdən, Türkiyə dərin dövləti bə ilə münasibətlərini daha da dərinləşdirmək, iqtisadi-siyasi oyun quruculuğunda kart paylayan tərəf olmaq niyyətindədir. Təbii ki, bu da Azərbaycan üçün olduqca önəmlidir. Ankara Xəzərdə əsas siyasi fiqura çevrilməklə Orta Asiya regionunun siyasi-iqtisadi cəhətdən Avropaya rahat şəkildə istiqamətlənməsinə "yaşıl işıq" yandıracaq. Bu baxımdan, Britaniyanın Türkiyəyə Xəzərə giriş icazəsi verməsi daha aydın başa düşülür".

Türkiyədə yaşayan iqtisadçı ekspert Günay Hüseynova bu istiqamətlərdə sırf iqtisadi tərəfdən diqqətçəkən fikirlər səsləndirdi: "Son dövrlər Azərbaycanın Avropanın Enerji təhlükəsizliyində xüsusi rolə malik olması, iqtisadi səviyyədə yüksəlişi bir çox dövlətləri maraq dairəsinə əsaslanaraq ölkəmizlə əməkdaşlığa təşviq etdi. Əslində bu kimi ölkələrlə iqtisadi əməkdaşlığımız var idi. Lakin global iqtisadiyyatda zəifləmə, digər ölkələrlə real gəlirli investisiya ölkəmizə marağı artırdı. Türkiyə iqtisadiyyatının enerji, neft və buna bağlı sahələrinin 90%-i idxaldan asılıdır. 30% hissəyə sahib olmaq həm daxili bazarda ucuzlaşma, həm də inflyasiyadan

qaynaqlı qiymət artımının aradan qaldırılması üçün əhəmiyyətlidir. Bununla belə, 30%-lik hissə regional sahələrə multiplikativ təsir deməkdir. Belə ki, bu sahədən gələn gəlirlər qeyri-neft sektorunun kölgədə qalan sahələrinin inkişafı üçün potensial gəlir mənbəyidir.

SOCAR, bp kimi nüfuzlu şirkətlərlə əməkdaşlıq yeni konsorsiumlar baxımından, həmçinin də türk şirkətlərinin beynəlxalq imicinə dəstəkdir. Bu layihə çərçivəsində gələn gəlirlər də, əlbəttə ki, Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün investisiyadır.

Lakin məsələnin digər vacib və əsas tərəfi var. Bu da yerli iqtisadiyyatın, vətəndaşların qorunması baxımından əhəmiyyətlidir. Belə ki, Əmək Məcəlləsinə dəyişiklik edilməlidir. Bildiyimiz kimi, son dövrlər bir çox ölkələrlə əməkdaşlığımız artır, yeni layihələr var. Azərbaycan vətəndaşları bu layihədən kənarda qalmamalı, hətta müəyyən yerli işçi qüvvəsi olduqdan sonra xarici vətəndaşın müəssisədə çalışdırılmasına icazə verilməli, minimum əməkhaqqı minimum əməkhaqqının 1.5 misli olmalıdır. Unutmayaq ki, hər bir layihə, görülən iş Azərbaycan vətəndaşının sosial iqtisadi rifahının yaxşılaşdırılması üçündür.

30% lik hissədarlıq Türkiyənin neft şirkəti üçün həm də dividend və kapitalın

İlham Əliyev Tokayevi təbrik etdi

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Qazaxıstan Prezidenti Kassım-Jomart Tokayevə təbrik məktubu ünvanlayıb.

Təbrikdə deyilir:

"Azərbaycan Respublikası və Qazaxıstan Respublikası arasında strateji tərəfdaşlıq və müttəfiqlik münasibətləri haqqında Müqavilənin imzalanmasının 20 illiyi münasibətilə mənə ünvanladığınız təbrik məktubunuza görə Sizə təşəkkür edirəm. Mən də öz növbəmdə bu əlamətdar ildönümü münasibətilə Sizə ən səmimi təbriklərimi çatdırıram.

Sizinlə tam razıyam ki, bu mühüm sənəd Azərbaycan-Qazaxıstan əlaqələrinin tarixində yeni səhifə açaraq əməkdaşlığımızı daha da möhkəmləndirmişdir.

Dövlətlərarası əlaqələrimizin strateji mahiyyətini özündə əyani şəkildə əks etdirən bu tarixi sənəd bütün səviyyələrdə fəal siyasi dialoqun inkişafına, iqtisadi, ticari, humanitar və digər sahələrdə səmərəli tərəfdaşlığın genişləndirilməsinə əlverişli zəmin yaratmışdır.

Qardaş ölkə və etibarlı strateji tərəfdaşımız olan Qazaxıstanla əlaqələrimizin hazırkı səviyyəsi məmnunluq doğurur. İkitərəfli gündəliyimizdə duran məsələlərin ehtə dairesi gündən-günə genişlənir və yeni məzmunla zənginləşir. Eyni zamanda ikitərəfli müstəvidə olduğu kimi, çoxtərəfli əsasda da vacib məsələlərin həlli istiqamətində ölkələrimizin birgə fəaliyyəti və beynəlxalq təşkilatlarda qarşılıqlı dəstəyi təqdirəlayiqdir.

İnanıram ki, xalqlarımızın qardaşlığı, ortaq tarixi-mədəni kökləri, mənəvi dəyərləri kimi sağlam təməllər üzərində qurulmuş Azərbaycan-Qazaxıstan ənənəvi dostluq əlaqələri və strateji tərəfdaşlığı xalqlarımızın mənafələrinə uyğun olaraq bundan sonra da birgə səylərimizlə yüksələn xətt üzrə inkişaf etməyə və möhkəmlənməyə davam edəcəkdir.

Hörmətli Kassım-Jomart Kemeleviç, Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, qardaş Qazaxıstan xalqının rifahı və firavanlığı naminə məsul və şərəfli fəaliyyətinizdə yeni-yeni nailiyyətlər arzulayıram".

artması deməkdir. Ölkəmizdən fərqli olaraq Türkiyə Cümhuriyyətinin dövlət büdcəsinin əsasını qeyri-neft sektorundan gəlirlər, yığımlar təşkil edir. Bu gəlirlər də qeyri-sabit olduğu üçün ölkənin pul kütləsinin dayanıqlığına, inflyasiyanın sürətlənməsinə təsir göstərir. 30%-lik pay Türkiyə iqtisadiyyatı üçün həm də stabil gəlirli valyuta axını deməkdir. Hər bir ölkə üçün xarici aktivlər maliyyə və pul siyasətinin tənzimlənməsi üçün olduqca əhəmiyyətlidir. Bu layihənin icra olunması da TAP/TANAP layihələri baxımından iqtisadi əhəmiyyət kəsb edir.

Daha öncə Türkiyə Rusiya, Gürcüstan, İran vasitəsilə idxal edirdi. Lakin siyasi proseslərdən dolayı iqtisadi baxımdan bir o qədər də əlverişli deyildi. Bu layihə həm də alternativdir. Layihənin gəlirlərinə qaldıqda isə bu, tamamilə neft qiymətlərindən asılıdır. Qlobal bazarda neft qiymətlərinin dəyişməsi birbaşa gəlirə təsir edək.

Dəniz yataqlarında quruculuq işləri yüksək xərc tələb

etdiyindən dolayı bu risklərin mövcudluğunu da qeyd etmək istədim.

Müvafiq yatağın ehtiyatları 700-800 milyon barel neft ekvivalentidir. Günlük ortalama hasilat 100 milyon bareldir. Daha dəqiq iqtisadi hesablamaya əsasən, 30%-lik hissə il ərzində 10,95 milyon bareldir. Bu il üçün proqnoz bir barel üçün 80\$ nəzərdə tutulub. Bu da 10,95 milyon*80 (USD)=876 milyon (USD) gəlir deməkdir. Xərclər çıxıldıqda xalis gəlir təqribi 614 milyon dollardır. Bununla yanaşı, bu layihə çərçivəsində əldə edilən neft enerji sektorunun 3%-ni təşkil edəcək.

Türkiyə iqtisadiyyatında 2024-cü ilin statistikasına əsasən 95,60 milyard dollar ödənilib, bu sektorda büdcəsin profisiti yaranıb. Neft qiymətlərini proqnoza əsasən 80 \$ nəzərdə tutsaq, cari kəsirdə 0,5% yaxın azalma deməkdir. Lakin risklər də qaçılmazdır. Neft qiymətlərinin aşağı düşməsi, geosiyasi arenada dəyişiklik gəlirləri 45-50% qədər azalda bilər".

□ **Cavansir ABBASLI,**
"Yeni Müsavat"

Yeni səfir Bakıya gəlir

Deputatlar Müctəba Dəmirçilidən gözləntilərindən danışdılar

Müctəba Dəmirçili

Iran Azərbaycana yeni səfir təyin edib. İran Xarici İşlər Nazirliyinin ötən gün yaydığı məlumatda səfirin adı açıqlanmasa da, bu gün İran mediası diplomat Müctəba Dəmirçilinin bu vəzifəyə gətirildiyini yazıb. O, əvvəllər İranın Azərbaycandakı səfirliyində ikinci katib kimi çalışıb.

Bu təyinat iki ölkə arasında münasibətlərin normallaşması fonunda baş verir. Artıq Bakıdan Təbrizə birbaşa uçuşlara start verilir. Tehrana olan aviareyslərin sayı da artırılır.

İran və Azərbaycan arasında diplomatik təmaslar intensivləşib. Tərəflər iqtisadi və nəqliyyat sahəsində əməkdaşlığı genişləndirməyi planlaşdırırlar.

Modern.az-a açıqlamasında **Azərbaycan-İran Parlamentlərarası İşçi Qrupunun üzvü Ceyhun Məmmədov** bildirib ki, İranla münasibətlər xüsusi əhəmiyyət daşıyır: “Məlum olduğu kimi, bir müddət Azərbaycan-İran münasibətlərində gərginlik vardı. Həmin dövr dəyə bilərik ki, artıq arxada qalıb. Bu gün hər iki ölkə əlaqələrin daha da gücləndirilməsi üçün addım atırlar. Bir müddət əvvəl Azərbaycan rəsmiləri İrana, İran Prezidenti isə Azərbaycana səfər etdi. Bununla da münasibətlərimiz yeni mərhələyə qədəm qoyub. İran bizim üçün strateji ölkədir. Bu ölkə dövlətçilik ənənələrinə malikdir. İranla münasibətlərin qorunması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Bununla bağlı cənab Prezident İlham Əliyev öz mövqə və və yanaşmasını bildirib”.

C.Məmmədov söyləyib ki, İranla münasibətləri daha da gücləndirib, inkişaf etdirməliyik: “Bu gün əlaqələrin inkişafı hər iki ölkənin xüsusi marağındadır. Dövlətlərarası əlaqələrin inkişafında səfirlərin böyük, müstəsna rolu var. Ona görə də Azərbaycanda səfirin kim olması önəmlidir. Məlumatlara görə, yeni səfir Avrasiya regionu üzrə mütəxəssisdir. O, Xarici İşlər Nazirliyində uzun müddət işləyib. Ən önəmli məsələlərdən biri Azərbaycandakı İran səfirliyində işləməsidir. Ona görə bu məsələ ikitərəfli əlaqələrin inkişafına, güclənməsinə müstəsna töhfəsini verəcək”.

Deputat yeni səfirdən gözləntilər barədə də danışdı: “Yeni səfirdən gözləntilər ondan ibarətdir ki, əməkdaşlığımız daha da güclənsin. Əlaqələrimizin davamlı inkişaf etdiyini görəcəyimizə ümid edirik. Davamlı olaraq əlaqələrimizin inkişaf etdiyini görəcəyik. Bunlar çox mühüm şərtlərdir. Azərbaycan da, İran da çalışır ki, əlaqələrimiz yalnız və yalnız inkişaf edib, irəliyə doğru getsin. Bir daha səfirlərimizin üzərinə böyük vəzifə düşür. Biz inanırıq ki, yeni səfir də bu istiqamətdə çalışaraq, əlaqələrin, münasibətlərin inkişafını, iki xalq arasında etimad mühitinin yaranmasına, öz vəzifəsinə töhfəsini verəcək”.

Milli Məclisin Azərbaycan-İran Parlamentlərarası İşçi Qrupunun üzvü Aydın Mirzəzadə vurğulayıb ki, yeni səfirin təyinatı ilə münasibətlərin daha da inkişaf edəcəyinə ümid edir: “İran dövləti Azərbaycana kimi səfir təyin edəcəyini özü müəyyən edir. Bununla belə, artıq adıçəkilən şəxsin təcrübəli-diplomatıdır. Azərbaycanla münasibətlər tarixinə və eyni zamanda görülən işlərdən xəbərdardır. Onun təyinatı ilə iki ölkə arasında münasibətlərin daha da inkişaf edəcəyinə ümid edirik. Son dövrlərdə Azərbaycan-İran münasibətləri artıq normal, mehriban qonşuluq müstəvisinə keçir. Bundan əvvəl dünyasını dəyişən prezident Reisinin və hazırkı dövlət başçısı Məsud Pezeşkianın Azərbaycana səfərləri zamanı iki dövlət arasında münasibətlərin ancaq yaxşı müstəvidə qurulması ilə bağlı bəyanatlar verildi. Azərbaycan rəsmilərinin də İrana səfəri ölkəmizin İranla yaxşı münasibətlər istəyini ortaya qoydu. Cənab Prezident İlham Əliyev İran Prezidenti ilə görüşdə Azərbaycan-İran münasibətlərini müsbət qiymətləndirdi. Yeni səfirin təyinatı bu əlaqələrin inkişafına, ikitərəfli münasibətlərin bütün sahələrini əhatə edəcəyinə inanırıq. Azərbaycan qonşu İranla yaxşı münasibətlər saxlayıb, eyni münasibəti də hər zaman ondan gözləyir”.

Ermenistanın Sünik rayonunun Gorus şəhərində (Zəngəzur) Fransanın fəxri konsulluğunun nəhayət ki, açılışı olub.

Fəxri konsul vəzifəsinə Gorusdakı Frankofoniya mərkəzinin direktoru Karmen Apunts təyin edilib. Ermənistan xarici işlər nazirinin müavininin sözlərinə görə, sabit sülhün təminatı həm də iqtisadi qarşılıqlı əlaqə və regional əməkdaşlıqdır ki, bu da regionda qarşılıqlı etimad mühitinin formalaşmasına töhfə verəcək: “Sünik regional əməkdaşlığın strateji qalasına çevrilə bilər, burada infrastruktur, nəqliyyat və enerji sektorlarında birgə layihələr təkcə Ermənistanın deyil, bütün regionun, eləcə də daha geniş regionun maraqlarına xidmət edəcək. Bizim məqsədimiz sülh və təhlükəsiz regiondur, burada münasibətlər əvəzinə əməkdaşlıq hökm sürür, sərhədlər - qapılar və təhdidlər əvəzinə biz qarşılıqlı hörmət əsasında münasibətləri necə inkişaf etdirmək barədə düşünürük”.

Fransanın Ermənistandakı səfiri Olivye Dekotini deyib: “Gorus Ermənistanın geosiyasetinin mərkəzində yerləşən və ilk nöqtə kimi Qarabağdan gələn əhalini qəbul edən şəhərdir. Bu, regionda sülhü bərqərar edən şəhərdir”. Fransa səfiri Gorusda belə bir konfransın keçirilməsinin vacibliyini vurğulayaraq, şəhərin həmişə yol ayrıcında olduğunu və fəaliyyətinin sülhün bərqərar olmasına yönəldiyini qeyd edib.

Beləliklə, Ermənistan Zəngəzur dəhlizinin keçdiyi ərazini Fransanın nəzarətinə verir. Bu, ilk növbədə Rusiyaya zərərdir. Çünki bu nəzarət 2020-ci il 10 noyabr bəyanatına əsasən, ruslara verilməli idi. Amma Ermənistan fərqli mövqə sərgiləyir.

Az qala iki ildir ki, Fransa bu sərhəd bölgəsində hansısa diplomatik adı altında yerləşməyə çalışırdı. Fransanın Ermənistanın cənub bölgəsi olan Zəngəzurdakı konsulluq açması regionda yeni geosiyasi proseslərin başladığını göstərir. Ekspertlərin fikrincə, bu addım, Zəngəzur dəhlizinə gələcəkdə nəzarət etmək planının tərkib hissəsidir və Ermənistanın Rusiyanın bölgədəki təsirini zəiflətmək məqsədi güdür. Son zamanlar Ermənistan Rusiyanın hərbi varlığını azaldaraq, Fransa ilə əlaqələri gücləndirir.

Fransanın bu addımı təsadüfi deyil və daha geniş planın tərkib hissəsi kimi qiymətləndirilməlidir.

Ekspertlər qeyd edir ki, Fransa Zəngəzur dəhlizinə gələcəkdə nəzarət etmək

Fransa diplomatik adla Zəngəzura yerləşdi

Ermənistanın ağaları olan dövlətlər nədən sərhəd şəhərlərində konsulluq qurur?

niyyətindədir və bu istiqamətdə Ermənistanla əməkdaşlığını gücləndirir.

Azərbaycan və onun eksklavı Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında yerləşən dağlıq ərazi olan Sünik vilayəti böyük strateji əhəmiyyətə malikdir. Fransa Ermənistanın bu cənub-şərq bölgəsində maraqlı olan yeganə ölkə deyil. İran 2022-ci ilin oktyabrında regionda konsulluq açıb. Rusiya da orada konsulluq açmaq niyyətini açıqlayıb.

Ekspertlər ehtimal edir ki, yaxın gələcəkdə Fransa bölgəyə məhdud sayda hərbi kontingent də yerləşdirə bilər. Bu isə Rusiya ilə yeni qarşıdurma mərhələsinin başlanğıcı ola bilər. Rusiya Müdafiə Nazirliyi Ermənistanın bu siyasətindən narazılığını ifadə edib və Fransanı Cənubi Qafqazda təsir dairəsini genişləndirməyə çalışmaqda ittiham edib. Zəngəzura nəzarət uğrunda Rusiya və Fransa arasında geosiyasi maraqlar toqquşur. Paşinyan isə seçimində Fransaya üstünlük verir. Azərbaycan bu prosesləri diqqətlə izləməli və Ermənistanla xarici hərbi kontingentin Zəngəzura gətirilməsi ilə bağlı ciddi xəbərdarlıq etməlidir.

Xarici dövlətlərin Ermənistanın bu bölgəsinə belə marağının səbəbi nədir?

Politoloq Qabil Hüseynli “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, Fransa Gorusda konsulluq açmazdan öncə Avropa Birliyinin müşahidə missiyası adı altında öz kəşfiyyat şəbəkəsini Ermənistanla yer-

ləşdirib. Həmin müşahidə missiyası, əslində kəşfiyyatçılar vaxtaşırı Ermənistan-Azərbaycan sərti sərhədinə gəlirlər və Azərbaycanın mövqelərini, ərazilərini müşahidə edirlər: “Onların Azərbaycan ordusunun, sərhəd xidmətinin bölmələrinin yerləşmə məntəqələrini, hərəkət trayektoriyasını izləyib qeydlər götürüb Fransaya ötürdüklerine şübhə yoxdur. İndi isə Fransa Gorusda konsulluq açmaqla yerini Ermənistanla bir qədər də möhkəmləndirib. İstər Fransanın, istər Rusiyanın, İranın və digər hansısa ölkələrin məhz Ermənistanın Azərbaycanla sərhəd bölgələrində yerləşən şəhərlərində diplomatik nümayəndəliklər açmaq istəyinin səbəbi aydındır. Bu ölkələr Ermənistanın Azərbaycanla sərhəd ərazilərində yerləşməklə həm rəsmi İrəvanı daim onlara möhtac durumda saxlamaq, həm də Azərbaycana təsir mexanizmi əldə etməkdir”.

Q.Hüseynlinin sözlərinə görə, belə görünür ki, İrəvan da sərhəd bölgələrindəki şəhərlərində ağaları olan Fransa, Rusiya, İran kimi dövlətlərin konsulluqlarının fəaliyyət göstərməsində maraqlıdır: “Ermənistan hakimiyyəti bunun ölkənin gələcəkdə təhlükəsizliyi baxımından əhəmiyyətinin olacağını düşünür. Ermənistan onsuz da formal müstəqil dövlətdir, onun dövlət sərhədlərinin böyük hissəsini Rusiya sərhəd xidməti qoruyur. Konsulluqları da sərhədə yerləşdirirlər.

O ki qaldı Fransanın konsulluq açmaqla və digər addımlarla Ermənistanla yerləşməsinə Rusiyanın necə yanaşdığına, Rusiya şübhəsiz bundan məmnun deyil. Ancaq narazı olsa da qarşısını tam ala bilmir. Amma hər bir halda Fransa nə qədər konsulluq filan açsa belə, Ermənistanla Rusiya qədər yerləşə və Ermənistanla Rusiya qədər təsir rıçaqlarına sahiblənə bilməz. Ermənistan Rusiyadan asılı vəziyyətdə olan bir oyuncaq dövlətdir. Rusiya onu daim bu statusda saxlayacaq”.

Politoloq qeyd etdi ki, hər bir ölkə öz ərazisində hansı ölkənin konsulluğunu açmaqda müstəqildir. Məsələyə bu istiqamətdən yanaşdıqda Azərbaycan Ermənistanla niyə Gorusda Fransanın niyə Gorusda Fransanın və ya başqa hansısa dövlətin konsulluğunu açdığını deməz. Ancaq konsulluq və müşahidə missiyası pərdəsi altında sərhədimizə Fransanın kəşfiyyatçıların yerləşdirilməsi ehtimalı yüksək olduğundan Azərbaycanın haqqı çatır ki, etiraz etsin: “Ona görə də Azərbaycan məsələni bu şəkildə qoymalı və Ermənistanla xarici hərbi kontingentin Zəngəzura gətirilməsi ilə bağlı ciddi xəbərdarlıq etməlidir. Fransaya isə xəbərdarlıq etmək lazımdır ki, gələcəkdə Ermənistanın təcridatları olarsa, Azərbaycanın cavab tədbirlərinin nəticələrinin məsuliyyətini Azərbaycan daşımayacaq”.

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
“Yeni Müsavat”

Azərbaycan BRİCS-ə üzvlükdən vaz keçir?

Rusiya təşkilatı anti-Qərb blokuna çevirmək istəyir

Moskvada "Bərabər və bölünməz təhlükəsizlik arxitekturası: Cənub və Şərq dövlətləri üçün imkanlar və təhdidlər" mövzusunda keçirilən iki günlük zirvə görüşündə Rusiya tərəfinin yeni dünya düzəninə yaradılmasında BRİCS-in rolunu xüsusi qabartması diqqət çəkib. Məsələn, Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının katibi Sergey Şoyqunun iddiasına görə, "BRİCS-ə marağın artması dünya nizamının çoxqütblülüyünün dəstəklədiyinə bariz nümunəsidir". Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrov da BRİCS ölkələrinin tərəfdaşlığı əsas global oyunçular və onların müxtəlif qitələri, mədəniyyətləri və dinləri təmsil edən tərəfdaşları arasında konstruktiv çoxtərəfli qarşılıqlı fəaliyyətin nümunəsi adlandırdı. BRİCS 2006-cı ildə yaradılıb, Braziliya, Rusiya, Hindistan, Çin, Cənubi Afrika Respublikası, Misir, Efiopiya, İran və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərini özündə birləşdirən hökumətlərarası təşkilatdır. Əvvəlcə investisiya imkanlarını müəyyən edən qruplaşma hökumətləri 2009-cu ildən bəri hər il rəsmi sammitlərdə toplaşan və çoxtərəfli siyasətləri koordinasiya edən vahid geosiyasi bloka çevrilib. Təşkilata üzv ölkələrin ümumi əhalisi 3 milyard 240 milyon civarındadır. Bundan başqa, üzv ölkələrin iqtisadiyyatlarının ümumi həcmi 26 trilyon dollara yaxındır. Bu, dünya iqtisadiyyatının 26 faizini təşkil edir. Bu səbəbdən təşkilata üzv olmaq istəyən ölkələrin sayı çoxdur.

Baxmayaraq ki, Braziliya, Hindistan və CAR Qərblə qarşıdurmada maraqlı deyil, amma Pekin və Moskvanın məqsədi BRİCS-i anti-Qərb blokuna çevirməkdir. Bundan başqa, Pekin təşkilata daha çox ölkənin üzvlüyünə müsibət yanaşır.

Yada salmaq ki, ötən il Azərbaycan da BRİCS-ə daxil olmaq üçün rəsmi müraciət edib. Çin tərəfi BRİCS əməkdaşlığında Azərbaycanı iştirakını alqışlayıb. BRİCS hazırda Türkiyə də daxil olmaqla dünyanın 40 ölkəsi ilə bu və ya digər formada əməkdaşlıq və ya üzvlük müzakirələri aparır. Lakin BRİCS Avropa İttifaqı və ya NATO kimi bir blok deyil, nizamnaməsi və üzvləri üzərində tələbləri və öhdəlikləri yoxdur.

Üzv olmaq istəyən dövlət BRİCS-ə rəhbərlik edən ölkəyə müraciət edir. Müraciət edən ölkə əvvəlcə "üzvlüyə maraqlı" statusunda olur, sonra perspektivli üzv dövləti

adını alır. Daha sonra "dövlət olunmuş BRİCS üzv dövlət" statusuna keçir və nəhayət 4-cü mərhələdə BRİCS üzvü olan dövlət olur.

Rəsmi Bakı da BRİCS-ə üzvlükdə niyyəti nəqliyyat, kommunikasiya və ticarətlə bağlı fəaliyyətlərində aktiv şəkildə iştirak etməkdir. Amma sonuncu konfransın tezislərindən aydın olur ki, xüsusilə Rusiya BRİCS-i Qərblə qarşı güc kimi istifadə etmək istəyir. Bu halda Azərbaycan BRİCS-ə üzvlükdən vaz keçə bilərmə?

Politoloq Yusif Bağırzadə "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, BRİCS-i cəlb edici edən əsas meyarlardan biri bu təsisatın çoxşaxəli dialoqu fəal şəkildə təşviq etməsi, neytrallıq və açıqlıq siyasəti ilə bağlıdır. "Bu siyasət BRİCS-ə təsir dairəsini genişləndirməyə və Qərb institutlarından asılılığa son qoymaq istəyən daha çox inkişaf etməkdə olan ölkələri cəlb etməyə imkan ve-

rir. Digər vacib məqam isə BRİCS-in müxtəlif siyasi sistemlərə və iqtisadi modellərə malik ölkələri özündə birləşdirməsi ilə bağlıdır ki, bu da təşkilatı müasir dövrün müxtəlif çağırışlarına qarşı çevik və uyğunlaşa bilən edir. Ölkəmizin BRİCS-ə üzvlükdə maraqlı olması isə çoxtərəfli diplomatiya həyata keçirməsi ilə bağlıdır. Belə ki, regionda sülhün, təhlükəsizliyin təmin edilməsi, yeni əməkdaşlıq formatlarının yaradılması dövlətimizin xarici siyasətində xüsusi yer tutur. Bu isə öz növbəsində müxtəlif qütblərin bir araya gətirilməsində, yeni dostların, tərəfdaşların qazanılmasında Azərbaycanın rolunu daha da artırır. Başqa sözlə desək, Rusiyanın istəklərinə baxmayaraq, yuxarıda da dediyim kimi, müxtəlif siyasi sistemlərə və iqtisadi modellərə malik ölkələri özündə birləşdirən və çoxşaxəli dialoqu və neytrallığı təşviq edən bir qurumu anti-Qərb blokuna çevirmək elə də asan məsələ deyil. BRİCS-i təsis edən beş ölkədən üçünün - Braziliya, Hindistan və Cənubi Afrika Respublikasının Qərblə ticari münasibətləri ortadadır. BRİCS-ə sonradan qoşulan Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Misir kimi ölkələrin də Qərblə kifayət qədər yaxşı iqtisadi-ticari münasibətləri mövcuddur. BRİCS+ çərçivəsində tərəfdaş ölkə status almış ölkələrin də bir qismi Qərblə yaxşı iqtisadi münasibətlərə malikdir. Üstəgəl, təsisatın aparıcı güclərindən biri olan Çin üçün də elektromobil və süd məhsulları ilə bağlı ticarəti

çəkişmələrə baxmayaraq Avropa İttifaqı ən böyük ticarət tərəfdaşı olaraq qalır. Bütün bunları göz önünə gətirdikdə Rusiyanın BRİCS-i anti-Qərb blokuna çevirmək cəhdlərinin fayda verməyəcəyini deyə bilərik. Belə vəziyyətdə isə Azərbaycanın da bu quruma üzvlük istəyindən vaz keçməsi gözlənilir. BRİCS-in anti-Qərb blokuna çevrilməsi bütün tərəflərlə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığı və müstəqil siyasət yürütməyi özünə prioritet hesab edən Azərbaycanın da maraqlarına cavab vermir".

Politoloq Oqtay Qasımov bildirdi ki, Azərbaycan dünyanın müxtəlif güc mərkəzləri, eləcə də bu və ya digər beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq etməkdədir. "Bu cür balanslı siyasət davam edir və özünün nəticələrini də verməkdədir. Azərbaycanın son dövrlər maraqlı göstərdiyi və əməkdaşlıq etdiyi qurumlardan biri də BRİCS-dir. Bu quruma üzv olan ölkələrin bir çoxu ilə Azərbaycan kifayət qədər yaxşı münasibətlərdədir. Eyni zamanda həmin qurumdakı ölkələrin içərisindəki bəzi ölkələrlə bizim sıxıntılarımız var. Bütün bunlara baxmayaraq Azərbaycan BRİCS formatında ikitərəfli əməkdaşlığa üstünlük verir. Keçən il Azərbaycan Prezidenti bu təşkilatın Kazanda keçirilən toplantısına da dəvət olundu. Ölkəmiz BRİCS-lə əməkdaşlığı gələcəkdə daha yüksək səviyyəyə qaldırmaq haqqında da düşünür. Amma Azərbaycan məsələlərə öz maraqları daxilində baxarkən eyni zamanda iştirak etdiyi təşkilatların hansısa qütb və geopolitik qarşıdurmalar zəminində olmasında maraqlı deyil. Belə ki, Azərbaycanın həm Qərblə, həm də global Cənub ölkələri ilə kifayət qədər yaxşı münasibətləri var. Azərbaycan BRİCS-in aparıcı ölkələrindən olan həm Rusiya, həm də Çinlə strateji tərəfdaşlıq münasibətlərinə malikdir. Doğrudur, Rusiya BRİCS-i daha çox global güc mərkəzi kimi Qərblə qarşıdurmada istifadə etməyə çalışır, amma düşünürəm ki, təşkilata daxil olan ölkələr Rusiyanın bu istəyi ilə razıdırlar".

İranda anti-Azərbaycan səhifələri silindi

META (Facebook, Instagram) şirkəti 2025-ci ilin ilk rübünə dair "Adversial Threat" hesabatını dərc edib.

Modern.az-ın xəbərinə görə, hesabatda qeyd olunur ki, İranda yaradılan və koordinasiyalı idarə edilən profil və səhifələr müəyyən edilib və onlar şirkət tərəfindən silinib. Onlardan 17-si Facebook hesab-profil, 22-si Facebook səhifəsi və 21-i isə Instagram hesab-profilidir (cəmi 60).

Hesabatda qeyd olunur ki, həmin səhifələr Azərbaycan dilində fəaliyyət göstərən, hədəf kütləsi Azərbaycan və Türkiyə auditoriyası olub.

META onları silmək üçün digər sosial medialardakı fəaliyyətlərini də araşdırıb.

Məlum olub ki, həmin səhifələr öz fəaliyyətlərini gücləndirmək və populyar görünmək məqsədilə saxta izləyici sayından istifadə edib və paylaşımın aktiv göstərmək üçün çoxsaylı rəylər yazıblar.

APA-nın əldə etdiyi məlumata görə, İran Prezidentinin Azərbaycana səfəri zamanı xüsusi fəallıq göstərən və rəyləri bir-birinə oxşayan 20-dən çox profil də müəyyən edilib ki, onlarla bağlı Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi yanında Elektron Təhlükəsizlik Xidməti (ETX) vasitəsilə META-ya şikayət göndərilmişdi.

Sənəddə silinən hesabların adları çəkilməsinə də, onların məhz ETX-nin şikayəti əsasında bağlandığı aşkarlanıb.

Qeyd olunan fəaliyyətlərlə bağlı mütəmadi əsasda aidiyyəti üzrə monitorinqlər aparılır və son 1 ay ərzində İranla yanaşı, Rusiyadan da idarə edilən və Azərbaycanı hədəf alan 4 böyük xəbər sahifəsinin silinməsinə nail olunub.

Azərbaycanın bu ölkədə yeni səfirliyi açıldı

Azərbaycanın Keniyadakı səfirliyinin açılış mərasimi olub. Bu barədə Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyi məlumat yayıb. Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov və Keniyanın baş naziri və xarici işlər naziri Musalia Mudavadi səfirliyinin açılış mərasimində iştirak edib.

Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Keniyaya rəsmi səfəri çərçivəsində bu ölkənin baş naziri, eyni zamanda xarici və diaspora işləri naziri Musalia Mudavadi ilə geniş tərkibdə görüşü olub.

Görüşdə münasibətdən sonrakı vəziyyət, Azərbaycan-Ermənistan normallaşma prosesi, azad edilmiş ərazilərin bərpası, keçmiş azərbaycanlı qaçqınların geri qayıtması, humanitar minatəmizləmə fəaliyyətləri də müzakirə edilib.

Politoloq qeyd etdi ki, BRİCS üzvü olan ölkələrin bəzilərinin ABŞ-la, Qərblə iqtisadi əlaqələri BRİCS ölkələri ilə əlaqələrindən daha dərinə işləyib. Azərbaycan da vəziyyəti anında qiymətləndirir, əgər gələcəkdə bu təşkilatı hansısa bir ideoloji və geopolitik mübarizə mərkəzinə çevirmək cəhdləri olacaqsas, əlbəttə, Azərbaycan

can oraya üzvlüklə bağlı qərarında bir daha düşünməli olacaq: "Bütün hallarda Azərbaycan BRİCS-lə daha çox ticari və iqtisadi sahədə əlaqələrin gücləndirilməsində tərəfdardır. Azərbaycan geopolitik məsələlərə daha diqqətli və özünün maraqları kontekstindən baxmağa üstünlük verir".

✎ Etibar SEYİDAĞA, "Yeni Müsavat"

İyunun 3-də Milli Məclisin növbədənəknar sessiyasının ilk plenar iclası keçirildi. İlk olaraq "Azərbaycan Respublikasının 2024-cü il dövlət büdcəsinin icrası haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun layihəsi birinci oxunuşda müzakirəyə çıxarıldı.

Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri Azər Əmiraslanov qanun layihəsi barədə çıxış etdi. Qeyd olundu ki, 2024-cü il üçün dövlət büdcəsinin gəlirləri 37161,8 milyon manat, təsdiq olunmuş proqnoza qarşı 2,1 faiz çox, dövlət büdcəsinin xərcləri 37713,6 milyon manat, təsdiq olunmuş proqnoza qarşı 5,1 faiz az və müvafiq olaraq dövlət büdcəsinin kəsiri 551,8 milyon manat və ya təsdiq olunmuş proqnozla müqayisədə 6,1 dəfə az olub.

Komitə sədri bildirdi ki, hər şeydən əvvəl ötən ilin dövlət büdcəsi dürlüştədirilmiş büdcədir: "Xatırlatmaq istərdim ki, 2024-cü il büdcəsinə həmin ilin iyun ayında yenidən baxılmaqla onun xərcləri ilkin təsdiq olunmuş göstəriciyə nisbətən 8,1 faiz və ya 3 mlrd. manata yaxın artırılmışdır. Büdcə dəyişikliyi proqnozdan artıq vergi daxilolmaları və artan maliyyə ehtiyaclarımız şərtləndirmişdir. Ötən ilin maliyyə sənədi həm də artan büdcə kimi xarakterizə olunur. Belə ki, o, həm proqnoza, həm də əvvəlki ilə nisbətən artmışdır. Ümumiyyətlə, son illər təsdiq edilmiş dövlət büdcələri miqyasca artım dinamikasına malikdir. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2020-2024-cü illəri əhatə edən son 5 ildə büdcə xərcləri 11,3 mlrd. manat və ya 43 faiz artıb. Sosial və investisiyayönümlü xərclərin uzlaşdırılması və bir-birini tamamlaması icra edilmiş büdcənin əsas cəhətlərindəndir. Büdcə məxaricinin 56,6 faizinin cari, 40 faizinin isə əsaslı xərclərdən ibarət olması bunu bir daha təsdiq edir. Müzakirə etdiyimiz büdcənin digər bir xüsusiyyəti onun dayanıqlıq meyarlarına əsasən cavab verməsidir. Belə ki,

Növbədənəknar sessiyanın ilk iclası keçirildi

Hökumət üzvlərinin iştirakı ilə baş tutan müzakirələrdə dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsi ilk oxunuşda təsdiqləndi

ötən il cari xərclərin 90,1 faizi qeyri-neft-qaz sektoru üzrə daxilolmaların hesabına qarşılanıb. Komitə iclasında hörmətli maliyyə naziri bu rəqəmin 100 faizə çatdırılmasını perspektiv hədəflərdən biri kimi qeyd edib".

A.Əmiraslanov qeyd etdi ki, 2024-cü ildə dünyada müharibə və münafişələrin şiddətlənməsi, geosiyasi gərginliyin davam etməsi, dünya ölkələrinin bir-birinə qarşı tətbiq etdikləri sərt maliyyə sanksiyaları və ticarət məhdudiyyətləri global iqtisadi artımın səviyyəsini 3,3 faizdən 3,2 faizə kimi azaldı: "Global borclarmanın yüksək səviyyəsi fonunda illik inflyasiya 4,9 faiz təşkil edib. Dünya iqtisadiyyatındakı neqativ koniyuktur dəyişikliklərindən fərqli olaraq, ölkəmizdə 2024-cü ilin makroiqtisadi mənzərəsi qənaətbəxş olub. Bu dövrdə ÜDM 4,1 faiz artmışdır. Qeyri-neft sektorunda artım isə 6,2 faiz təşkil etməklə ÜDM-də 68 faizlik paya malik olub.

İllik inflyasiya 4,9 faiz olmaqla hədəf diapazonu daxilində formalaşmış, orta illik inflyasiya isə 2,2 faiz təşkil edib. Xüsusi olaraq qeyd etmək istərdim ki, Mərkəzi Bank tərəfindən həyata keçirilən monetar siyasət həm makroiqtisadi sabitliyi, həm də fiskal siyasəti dəstəkləmişdir. Görülmüş tədbirlər milli valyutanın mübadilə məzənəsində sabitliyi təmin et-

mişdir. Tədiyyə balansının cari əməliyyatlar hesabı 4,7 mlrd. dollarlıq müsbət saldıya malik olub. Beləliklə, strateji valyuta ehtiyatlarımız 71,0 mlrd. dollarla çatıb. Təxminən ÜDM-in həcminə bərabər olan bu göstərici xarici dövlət borcunu təqribən 14 dəfə üstələyib.

2024-cü ildə "Azeri Light" markalı neftin bir barelinin orta illik qiyməti 82,8 dollar səviyyəsində qərarlaşıb. Bu, icra edilmiş dövlət büdcəsi üzrə əsas götürülən 75 dollarla 10,4 faiz çox olub.

Bir sözlə, müzakirə etdiyimiz dövlət büdcəsi makroiqtisadi sabitlik şəraitində icra edilməklə yanaşı, həm də makroiqtisadi tarazlığın qorunmasına töhfə verib".

Komitə sədri büdcənin gəlirləri haqqında danışdı: "Hesabatın təhlili göstərir ki, gəlirlər proqnoz rəqəmlərindən artıq icra edilmişdir. Belə ki, 2024-cü il üzrə dövlət büdcəsinin gəlirləri 37,2 mlrd. manat olmaqla, proqnoza qarşı 774 mln. manat və ya 2,1 faiz, 2023-cü illə müqayisədə isə 1,9 mlrd. manat və ya 5,5 faiz çox icra edilib. Hesabat ilində vergi orqanlarının xətti ilə büdcəyə 15,8 mlrd. manat, gömrük orqanlarının xətti ilə 6,6 mlrd. manat vəsait təmin edilib. Bu isə proqnoza nisbətən müvafiq olaraq, 538 mln. manat və 214 mln. manat çoxdur.

Qeyri-neft sektoru üzrə büdcə daxilolmaları proqnoz-

la müqayisədə 573 mln. manat və ya 3,1 faiz artıq icra olunmaqla, 19,2 mlrd. manat təşkil etmiş, 2023-cü ilin müvafiq göstəricisini 2,1 mlrd. manat və ya 12,4 faiz üstələyib. Büdcənin gəlirlərində qeyri-neft sektorundan daxilolmaların payı 48,5 faizdən 51,6 faizə yüksəlib. Qeyri-neft sektoru üzrə daxilolmaların proqnozları üstələməsi bu sektor üzrə ÜDM-in makroiqtisadi proqnozlarda nəzərdə tutulandan çox olması ilə əlaqədar olub. Belə ki, qeyri-neft ÜDM proqnozdan 956 milyon manat çox olub, real artım tempi isə 0,7 faiz-bəndi təşkil edib.

Hesabat dövründə Neft

ni məqsəduyğun hesab edirik".

Deputat əlavə etdi ki, 2024-cü ildə kənd təsərrüfatı xərclərinə dövlət büdcəsi xərclərinin 3,1 faizi həcmində və ya 1159 milyon manat vəsait yönəldilib: "Dayanıqlı artan rəqəbəqabiliyyətli iqtisadiyyat üzrə strateji çərçivədə hər il orta hesabla kənd təsərrüfatının 4%, artması nəzərdə tutulub. Lakin statistik məlumatlara əsasən, 2022-2024-cü illərdə kənd təsərrüfatı hər il orta hesabla 2,6%, 2024-cü ildə isə 1,5% artıb. Azərbaycanın özünü kənd təsərrüfatı məhsullarına olan tələbatının xeyli hissəsini yerli istehsal hesabına təmin etmək, üstəgəl hər il xaricə bir neçə mlrd. dollarlıq kənd təsərrüfatı və onun emalından alınan məhsul sata bilmək potensialına malikdir. Torpaqlarımızın işğaldan azad olması, potensialımızı əlavə olaraq üçdə bir artırıb. Amma biz xaric-

Yeni rayonların cəmi 46 faizinin 100 min nəfərdən çox əhalisi var. 18 bölgədə 50 min - 100 min arası əhali yaşayır. 4244 kəndin yalnız 92-də əhali sayı 5000-dən çoxdur. 214 kəndin əhalisi isə 50 nəfərdən azdır. Ölkəmizdə ümumilikdə 2023-cü ildə əhali tərəfindən 3.9 mlrd. kubmetr, Bakı şəhərində isə əhali tərəfindən 1,4 mlrd. kubmetr qaz istehlak edilib. Yeni ölkə üzrə təbii qaz istehlakının 36%-i paytaxtın payına düşür. Əhali tərəfindən ümumilikdə 6,6 mlrd. kubmetr qaz istehlakı isə 2,8 mlrd. kubmetr qaz istehlakı elektrik enerjisi istehlak edilib. Yeni ölkə üzrə elektrik enerjisi istehlakının 42%-i paytaxtın payına düşür. Halbuki Bakıda rəsmi qeydiyyatda olan əhali ölkə əhalisinin 23%-dən azdır. Biz təklif edirik ki, əhalinin paytaxta axınının qarşısı almaq, kəndlərə böyük qaydışı təmin etmək

dən getdikcə daha çox ərzaq malları alınq. Apanlan araşdırmalar göstərir ki, şəffaflıq, hesabatlılıq və nəzarət mexanizmlərinin effektiv kombinasiyasına nail olmaq əsasında kənd təsərrüfatına ayrılan vəsaitdən istifadənin səmərəliliyini yüksəltmək və bir sıra təşviqləndirici tədbirlər həyata keçirməklə bu sahədə orta illik artım tempini 5 faizdən yüksəyə qaldırmaq olar. Bu məsələnin təxirəsalınmadan uğurlu həlli ölkəmizdə yerli istehsalın artırılması, ərzaq təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi, idxaldan asılılığın azaldılması və kənd əhalisinin güzəranının yaxşılaşdırılması istiqamətlərində ciddi nəticələrin əldə edilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir".

Milli Məclisin İnsan hüquqları komitəsinin sədri Zahid Oruc çox mühüm məsələlərə diqqət çəkdi. Bildirdi ki, ölkəmizdə 4244 kənd var, bu, böyük sərvətdir: "Paytaxtda yaşayan əhəlinin sıxlığı, həmçinin avtomobil yollarındakı tıxac təkə ictimai deyil, həm də iqtisad, sosial, mənəvi və əhalinin sağlamlığı üçün bir nömrəli məsələyə çevrilib. Hökumət Bakının 2040-cı il Baş Planında demografik vəziyyətlə bağlı göstərir ki, əhalinin sayı 15 il sonra paytaxtda 3,17 milyon nəfər olacaq. Halbuki qeyri-rəsmi məlumatlara görə, həmin sayda əhali indi Bakıda yaşayır. Ölkəmizin 63 rayonunun yalnız 29-da əhali 100 min nəfərdən çoxdur.

üçün bütün sərhədyanı ərazilərdə elektrik və qaz tariflərini 3 dəfə azaltmaq gərəkdir".

Deputat Vüqar Bayramov bildirdi ki, büdcə prosesinə uyğun olaraq icra hesabatında qeyd olunan çağırışlara və risklərin qiymətləndirilməsinə ehtiyac var: "Hesabatda icra dövründə hansı çağırışların və risklərin aktiv olduğunu və onların nəzərə alınması üçün hansı preventiv addımların atıldığını qeyd edilməsi məqsəduyğun olardı. Makroiqtisadi və fiksəl proqnozlaşdırma metodologiyasının təkmilləşdirilməsinə ehtiyac var. Demək olar əksər göstəricilər üzrə proqnoz və həttə yenidən dürlüştəşmə ilə icra arasında əhəmiyyətli kənarlaşmalar var. Məsələn, 2024-cü ildə dövlət büdcəsinin ilkin təsdiq olunan xərcləri 36 mlrd. 763 milyon manat, dürlüştəşdirilmiş xərclər 39 mlrd. 742 milyon manat olsa da icra 37 mlrd. 713 milyon manat olub. Yeni proqnozla icra arasında xərclər üzrə 2 mlrd. manatdan çox fərq qeydə alınıb. Və ya proqnoz büdcə kəsiri ilə real büdcə kəsiri arasında 6 dəfə çox kənarlaşma qeydə alınıb. Büdcə kəsirinin azaldılması müsbət haldır, ancaq bunun proqnozlarda bu qədər fərqlə qeydə alınması metodologiyanın təkmilləşdirilməsini daha da aktuallaşdırır".

Müzakirələrdən sonra qanun layihəsi ilk oxunuşda qəbul olundu.

□ Elşad PAŞASOY, "Yeni Məsavət"

Uzun illərdir Azərbaycanda özəl detektiv xidmətlərinin yaradılması ilə bağlı mütəmadi olaraq informasiyalar yayılsa da, bu istiqamətdə real addımlar atıldığını demək mümkün deyil. Vaxtilə Milli Məclisə bu sahəni tənzimləyəcək qanun layihəsinin təqdim edildiyi bildirilsə də, sənəd nə ictimai müzakirəyə çıxarıldı, nə də parlamentdə müzakirəyə səbəb oldu. Beləliklə, Azərbaycanda detektiv xidməti hələ də hüquqi status qazanmamış bir sahə olaraq qalır.

İr. İctimai rəyə görə, detektivlərin fəaliyyətləri çox zaman "izləmə", "gizli dinləmə", "şəxsi həyata müdaxilə" ilə eyniləşdirildiyi üçün bu sahəyə etimad formalaşmayıb.

Həmçinin hazırda cinayətlərin araşdırılması, mə-

detektiv xidmətin fəaliyyət çərçivəsini müəyyənləşdirən qanunvericilik bazası olmalıdır və bu istiqamətdə cinayət məəcəlləsində dəyişikliklər edilə bilər. Bu xidmətdən Avropada çoxdan istifadə olunur. Hətta istifadə tarixi 19-cü əsrə gedib

Ali Məhkəmədən mühüm qərar

Ali Məhkəmə vahid məhkəmə təcrübəsini müəyyən edən qərar qəbul edib.

İşin hallarına görə, fiziki şəxs kommersiya fəaliyyəti nəticəsində yaranmış borcları əsas götürərək məhkəməyə müflis elan olunmaq üçün müraciət edib. Ərizəçi fərdi sahibkar kimi qeydiyyatdan alınmayıb.

Birinci və apelyasiya instansiyası məhkəmələri ərizəçinin borc öhdəliklərini yerinə yetirmək qabiliyyətinin olmadığı barədə yetərli sübut təqdim etmədiyini əsas götürərək ərizəni təmin etməyiblər. Bundan sonra ərizəçi Ali Məhkəməyə müraciət edib.

Ali Məhkəmə qəbul etdiyi qərarında qeyd edib ki, "Müflisləşmə və iflas haqqında" Qanunun qeyd olunan tələblərinə görə, məhkəməyə iflas haqqında ərizə ilə istənilən fiziki şəxs deyil, yalnız öz fəaliyyətini hüquqi şəxs yaratmadan həyata keçirən sahibkar müraciət edə bilər.

Eyni zamanda "Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 1 və 10-cu maddələri və Vergi Məcəlləsinin 13.2.37 və 33.3-cü maddələrində müəyyən edilir ki, fiziki şəxs sahibkarlıq fəaliyyətini hüquqi şəxs yaratmadan həyata keçirməsi üçün vergi orqanlarında qeydiyyatdan keçməli və VÖEN əldə etməlidir. Yalnız bundan sonra fiziki şəxs fərdi sahibkar statusunu əldə edir. Ərizəçi isə aktiv VÖEN-i mövcud deyil və özü də kommersiya fəaliyyətini qeydiyyatdan alınmadan həyata keçirdiyini bildirir. Bu hal onun fərdi sahibkar kimi hüquqi statusa malik olmadığını təsdiq edir. Belə olan halda, o, "Müflisləşmə və iflas haqqında" Qanunla müəyyən edilən subyektlər sırasına aid deyildir. Fərdi sahibkar statusuna malik olmayan fiziki şəxsin isə "Müflisləşmə və iflas haqqında" Qanun çərçivəsində müflis elan olunması mümkün deyil. Bu qanun yalnız hüquqi şəxs və ya hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti həyata keçirən fiziki şəxslərə şamil olunur.

Buna görə də ərizəyə mahiyyəti üzrə baxılmalı deyil, çünki ərizəçi "Müflisləşmə və iflas haqqında" Qanunda nəzərdə tutulmuş subyektlərdən biri deyil. Bu səbəbdən iş üzrə məhkəmə icraatı qanuni əsaslara malik olmayıb və işə mahiyyəti üzrə baxılması prosesual normaların pozulması ilə nəticələnib. Mülki Prosessual Məcəllənin 261.0.1-ci maddəsinə əsasən, belə hallar olduqda məhkəmə iş üzrə icraata xitam verməlidir.

Yekunda apelyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilərək iş üzrə icraata xitam verilib.

təklif edirlər. Lakin bu fəaliyyətlər qanunla tənzimlənmədiyi üçün müəyyən məhdudiyyətlərlə üzləşirlər. Məsələn, gizli çəkilişlər, telefon dinləmələri və digər əməliyyat-axtarış tədbirləri qanunla qadağan edildiyindən, detektivlər bu fəaliyyətləri həyata keçirə bilmirlər. Hüquqşünaslar Forumu detektiv fəaliyyətinin qanuniləşdirilməsi ilə bağlı layihə hazırlayıb və Milli Məclisə təqdim edib. Lakin layihə hələ də müzakirə mərhələsindədir və qanun

qəbul olunmayıb".

Hüquqşünas bildirir ki, cəmiyyət də buna tam hazır deyil: "Bu, cəmiyyətdə müxtəlif müzakirələrə səbəb olur. Bəzi mütəxəssislər hesab edirlər ki, bu xidmətlərin qanuniləşdirilməsi şəxsi həyatın toxunulmazlığına zərər verə bilər və cəmiyyətdə narazılığa səbəb ola bilər. Ehtimal ki, bu məsələyə Milli Məclisdə yenidən baxılacaq".

□ **Sahənə RƏHİMLİ,**
"Yeni Müsavat"

Azərbaycanda detektivlər niyə yoxdur?

Dünyada milyardlıq sahə, bizdə qadağan olunmuş peşə...

Bununla belə, dünyada detektivlik sektoru qanunla tənzimlənən və olduqca gəlirli fəaliyyət sahəsi hesab olunur. İnkişaf etmiş ölkələrdə özəl detektiv agentlikləri həm fiziki şəxslərə, həm də hüquqi şəxslərə xidmət göstərərək, şəxsi həyat, kommersiya sirri, intellektual mülkiyyət, qəzanət, oğurluq və digər bu kimi məsələlərdə əhəmiyyətli informasiya və sübut toplayırlar. Bu sahə təkcə cəmiyyətin hüquqi təhlükəsizliyi deyil, eyni zamanda biznes mühitində şəffaflıq və məsuliyyətli davranış prinsiplərinin qorunmasında da rol oynayır.

Dünyada ilk detektiv agentliyi 1834-cü ildə Fransada yaradılıb. O dövrdə bu xidmət əsasən iş adamlarını və kommersiya strukturlarını bankrotluqdan və dələduzluqdan qorumaq məqsədi daşıyırdı. Sadəcə 20 frank qarşılığında müştərilərinə investisiya və maliyyə riskləri haqqında məxfi məlumat təqdim edən agentlik o zaman Parisin çiçəklənən ticarət dairələri üçün əvəzsiz informasiya mənbəyinə çevrilmişdi.

Detektivlər yalnız kommersiya sahəsində deyil, həm də şəxsi həyatla bağlı məsələlərdə - həyat yoldaşının xəyanətinə dair sübutlar toplamaqdan tutmuş, oğurlanmış əşyaların axtarışına qədər - geniş spektrli işlərdə fəaliyyət göstərirdilər. Məhz bu səbəbdən de-

tektiv agentlikləri sonrakı dövrlərdə Avropada, ABŞ-da və bir çox digər ölkələrdə yayılmağa başladı.

Xüsusilə ABŞ-da yaradılan və bu gün də fəaliyyətə olan məşhur "Biz heç vaxt yatmırıq" ("We Never Sleep") sloqanı ilə tanınan Pinkerton Detektiv Agentliyi özəl təhlükəsizlik sektorunun simvollarından birinə çevrilib. Hazırda bu agentliyin ABŞ və Kanadanın 48 şəhərində filialları var və milyonlarla müştəriyə xidmət göstərir. Maraqlıdır ki, Pinkerton Agentliyi ABŞ-da dövlət strukturlarının belə etibar etdiyi orqanlardan biri kimi tarixə düşüb - Avram Linkolnün həyatına sui-qəsdin qarşısını almaqda da bu agentlik rol oynamışdı.

Azərbaycanda nəyə görə bu sahə yaranmayıb?

Azərbaycanda detektivlik fəaliyyətinin olmamasının səbəbləri çoxistiqamətli. Ən əsas səbəb bu sahəni tənzimləyən hüquqi çərçivənin mövcud olmamasıdır. Hazırda ölkədə belə bir fəaliyyət növü qanunla nəzərdə tutulmadığı üçün şəxslər özəl detektiv fəaliyyəti göstərsələr belə, bu, qeyri-qanuni və ya ən yaxşı halda "boz zona" sayılır.

Məxfiliyə həssaslıq və ictimai etimadsızlıq da bu məsələdə rol oynayır. Azərbaycanda şəxsi həyatın toxunulmazlığı, məlumatların konfidensiallığı məsələləri çox həssas sayı-

lumaların toplanması və təhlükəsizlik məsələləri yalnız dövlət strukturlarının - Daxili İşlər Nazirliyi, Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti və Prokurorluq orqanlarının səlahiyyətindədir. Detektiv agentliklərinin yaranması bu monopoliyanın qismən pozulması anlamına gələ bilər.

Eyni zamanda peşəkar hazırlıq və nəzarət mexanizmi yoxdur. Özəl detektivlərin fəaliyyətinə nəzarət mexanizmi, onların hüquq və vəzifələrini tənzimləyən çərçivə və peşəkar təlim sistemləri mövcud deyil. Bu isə risklərin artmasına səbəb olur.

Ekspertlər hesab edirlər ki, Azərbaycanda özəl detektiv xidmətlərinin yaradılması hüquqi baxımdan mümkündür. Bunun üçün ilk növbədə detektiv fəaliyyəti haqqında ayrıca qanun qəbul olunmalı, həmin fəaliyyətin çərçivəsi, sərhədi müəyyənləşdirilməlidir.

Mövzu ilə bağlı **sosioloq Üzeyir Şəfiyev** "Yeni Müsavat"a bildirib ki, Azərbaycan konstitusiyasında detektiv fəaliyyəti qadağan edən nüanslar yoxdur: "Prinsipcə, bu xidməti yaratmaq mümkündür. Bu bir çox Qərb ölkələrinin təcrübəsində bu var. Qismən də olsa, Azərbaycan təcrübəsində də belə xidmət olub. Şübhəsiz ki, onun səlahiyyətləri, fəaliyyət çərçivələri, statusu Avropadakı kimi olmayıb. Hesab edirəm ki,

çoxir. Bu xidmət Amerikada və Qərbdə institusional bir səviyyədədir, hüquq-mühafizə orqanları ilə yanaşı fəaliyyət göstərir. Onlar bir-birindən faydalanırlar, münasibətləri qarşılıqlıdır. Eyni zamanda belə xidmətlər hüquq-mühafizə orqanları üçün rəqabət mühiti yaradır və onların məsuliyyətini bir qədər də artırır. Çünki detektiv alternativ material ortaya qoya bilər. Polis isə öz işgüzar imicinin zəifləməməsi naminə daha effektiv çalışır ki, detektive rəqabətdə uduzmasın".

Sosioloq deyir ki, detektiv xidmətinin Azərbaycan təcrübəsində də tətbiqi yaxşı olardı: "Azərbaycanda bununla bağlı qanun layihəsinə ehtiyac var. Çünki xidmətlə bağlı ictimai və sosial sifariş aydın görünür. Təsədüfə deyil ki, sosial şəbəkə və sosial mediada biz detektiv axtarması ilə bağlı elan verən insanlara rast gəlirik. Bir məqamı da qeyd edim, bəzi dırnaqarası detektivlər də sosial şəbəkə üzərindən xidmətlər təklif edirlər. Lakin onlar bilmir ki, Azərbaycanda bu fəaliyyət qanunla qadağan olunub. Belə xidmətlərin göstərilməsi üçün qanunda dəyişikliklər edilməli, baza yaradılmalıdır. Belə bir xidmətin ölkəmizdə tətbiqi yaxşı olardı, lakin detektivlərlə hüquq-mühafizə orqanları arasındakı sərhədlər və münasibətlər aydınlaşdırılmalıdır. Onlar sağlam rəqabət mühitində olmalıdırlar".

Hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Əlövsət Allahverdiyev bildirib ki, hazırda Azərbaycanda detektiv xidmətləri qanunla tənzimlənmir və bu sahədə fəaliyyət göstərənlər qeyri-rəsmi şəkildə işləyirlər. Lakin gələcəkdə bu xidmətlərin qanuniləşdirilməsi mümkündür: "Bu, əvvəllər Milli Məclisin müzakirə mövzusu olub və gələcəkdə yenidən gündəmə gələ bilər. Bir çox hüquq firmaları və keçmiş polis işçiləri bu sahədə xidmətlər

2024-cü ildə iqtisadi fəaliyyətə bağlı xərclər üçün dövlət büdcəsindən "Bakı Metropoliteni"ndə səmərəsizləşmə xidməti haqqının onun maya dəyərindən aşağı olması nəticəsində metropolitenin fəaliyyətinin maliyyə nəticələri üzrə yaranan zərər in örtülməsi üçün 50 milyon manat vəsait xərclənib.

"Bakı Metropoliteni" hər ilin yekunu olaraq ziyanla işlədiyinə dair hesabatlar verir. Ümumiyyətlə, "Bakı Metropoliteni"ndəki iqtisadi vəziyyət, metronun maliyyə durumu ilə bağlı mütəmadi olaraq cəmiyyətə şəffaf informasiyalar verilmir. Hesablamalar göstərir ki, "Bakı Metropoliteni" illik səmərəsizləşmədən 60 milyon gəlir əldə edir. Qatarların köhnə olması, tez-tez ləngimələr və sair problemlər isə bitmək bilmir.

Qeyd edək ki, "Bakı Metropoliteni" QSC-nin ötən il üzrə səmərəsizləşmədən əldə etdiyi gəlir 100 milyon 437,6 min manat təşkil edib.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən, bu 2023-cü ilin göstəricisindən 20,3% çoxdur.

Ötən il metropoliten xid-

mətlərindən 229 milyon 584,2 min nəfər (4,6% çox) istifadə edib.

Xatırladaq ki, aprelin sonu Hesablama Palatasının rəsmi məlumatında bildirilmişdi ki, 2022-2023-cü illərdə "Bakı Metropoliteni" QSC-də dövlət vəsaitlərinin və əmlakının istifadə və idarə olunmasına dair apardığı uyğunluq auditinin nəticəsində aşkarlanmış nöqsanlardan 10-nun aradan qaldırılması (Palatanın verdiyi təkliflərin icra edilməsi) gecikir.

Bu günlərdə "Azərbaycan Respublikasının 2024-cü il dövlət büdcəsinin icrası haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanun layihəsinə və "2024-cü il dövlət büdcəsinin icrasına dair illik hesabat"a Hesablama Palatasının rəyində isə qeyd edilib ki, ötən il Azərbaycanda dövlət büdcəsinə əmlak vergisi üzrə ödənişlərə bağlı 364,7 mln. manat müəyyən edilmiş proqnoz 338,5 mln. manat icra edilib. Qeyri-neft-qaz sektorunun dövlət mülkiyyətinə aid müəssisələrinin büdcəyə ödənişlərinin real hesablamaların 81,8%-ni təşkil etməsi şəra-

olunmalıdır. Məsələn, zəruri ehtiyaclar - çay, kofe, dərman vasitələri satıla bilər. Adətən axşam saat 10-dan sonra açıq aptek tapmaq müşkülə çevrilir. Stansiyalar isə gecə saat 12-yə qədər açıq olur. Odur ki, stansiyalarda apteklərin olması vətəndaşlara rahatlıq yarada bilər. Yolu kəsəmədən, qışqır-bağır salmadan, əvvəlki xaoslu vəziyyəti təkrarlamaqdan metro ticarətində yenilik etmək olar. "Bakı Metropoliteni"nin yeni rəhbərliyi bu məsələ ilə bağlı danışıqların aparıldığını bildirdi. İlk mərhələdə "coffee shop" və s. olacaq. Bu da metro

günlərdə hesabata açıqlanacağını bildirdi. Bu isə o qədər də mürəkkəb proses deyil, səmərəsizləşmənin sayı hesablanır, ümumi rəqəmdən metrodan güzəştli istifadə edən səmərəsizləşmənin sayı çıxılır və gəlir hesablanır.

Əlavə xərclər-əməkhaqqı, yeni stansiyaların tikintisi, layihələndirmə və s. isə dövlət tərəfindən qarşılır. "Bakı Metropoliteni" hər zaman zərərli işləyib. Yeni stansiyaların tikintisi illərlə vaxt aparıb. Son zamanlar Prezidentin tapşırığı ilə bir il bir stansiya tikilib, "Xocasən" stansiyası buna nümunədir".

ın, vaqonların alındığı müəssisələrin Azərbaycanda nümayəndəliyi, yaxud filialı açıla bilər. Bildiyim qədər bu barədə razılaşma əldə olunub. Bu, həm vaxt, həm də əlavə maliyyə itkisinin qarşısını alınması, eyni zamanda yeni iş yerlərinin açılması deməkdir. Biz öz tələbatımızı ödədikdən sonra gələcəkdə istismar dövrünü başa vuran qatarları xətlərdən kənarlaşdırıla bilər. Digər tərəfdən, istehsal olunan qatarları, yaxud digər avadanlıqları digər ölkələrə sata bilərik. Dövlətin bununla bağlı planları var, müzakirələr aparılır".

E.Muradlının fikrincə,

Metroda 60 milyon qazanc, yenə gedişhaqqı problemi...

Ekspert: "Əvvəlki xaoslu vəziyyəti təkrarlamaqdan metro ticarətində yenilik etmək olar"

itində, "Bakı Metropoliteni" QSC üzrə 0,6 mln. manata qarşı ödəniş olmayıb.

Nəqliyyat eksperti El-məddin Muradlı "Yeni Müsavat"a şərhində bildirdi ki, "Bakı Metropoliteni"nin gəliri sırf səmərəsizləşmə sayı ilə bağlıdır. Ekspert diqqətə çatdırdı ki, Bakı metrosunun alternativ gəlir mənbələri yoxdur: "Bu yaxınlarda "Bakı Metropoliteni"nin rəhbərliyi ilə iki dəfə görüş keçirilib. Bu görüşlərdə mən təklif etmişəm ki, metro stansiyalarında ticarət səliqəli formada olmaq şərtlə bərp

üçün gəlir hesab oluna bilər. Düşünürəm ki, bütün stansiyalarda bu imkanın yaradılması ildə ən azı bir qatarın yaxud vaqonun alınmasına kömək edə bilər. Ticarətdə yaxşı pul var. O vaxt Tağı Əhmədov yaxşı qazandı, yedi, dağıtdı, amma indi nəzarət altında ticarəti daha səmərəli şəkildə təşkil etmək olar ki, qazanan dövlət olsun, pul büdcəyə axsın. O ki qaldı "Bakı Metropoliteni"nin hesabatına, şəffaf hesabat gözləyirik. Biz ötən görüşdə bu barədə sual vermişdik. Rəhbərlik yaxın

Ekspert vurğuladı ki, yeni stansiyaların tikintisi, yeni vaqonların, qatarların gətirilməsi gözlənilir: "Bunun çox qısa müddətdə həll ediləcəyini demək çox çətinidir. Köhnələr istismardan çıxarılmalı, yüzlərlə qatar, minlərlə vaqon alınmalıdır. Əsas sual budur ki, bu qədər vəsaiti birdən-birə xərcləmək mümkündürmü? Biz ekspertlər olaraq, görüşlərdə dəmiryolu infrastrukturunu üçün qatar, vaqon və digər zəruri avadanlıqlar istehsal edən zavod tikilməsini təklif etmişik. Qatarla-

metroda gedişhaqqı məsafəyə görə hesablanmalıdır: "Gedişhaqqı dövlət tərəfindən tənzimlənir. Lakin düşünürəm ki, dəmiryolu ilə səmərəsizləşmə olduğu kimi, metro və avtobusla səmərəsizləşmədə də gedişhaqqı məsafəyə görə müəyyən edilməlidir. 2 dayanacaq yol gedən səmərəsizləşmə 12 dayanacaq yol gedən səmərəsizləşmə eyni məbləğdə gedişhaqqı ödəməməlidir. Bu, düzgün deyil. Fərqli yanaşma "Bakı Metropoliteni"nin özü üçün də faydalı ola bilər".

□ Nigar HƏSƏNLİ, "Yeni Müsavat"

Bir çox sahələrdə izahı olmayan kəskin bahalaşma

Bu artımlar ictimai nəzarət və şəffaf müzakirələrdən kənarda baş verir

Azərbaycanda qiymət artımları sürpriz deyil. Hər ay, az qala hər həftə hansısa məhsul və xidmətlərin bahalaşdığını şahidi oluruq. İri şirkətlər istədikləri vaxt istədikləri sahədə tarifləri artırır, xidmət haqlarını yüksəldir, alıcının, istifadəçinin cibinə girməyən yeni üsulları tətbiq edirlər. Bir səhər oyanırıq və məlum olur ki, filan məhsulun və ya xidmətin qiyməti artıb. Qiymət artımından öncə nə ictimai müzakirə aparılır, nə iqtisadi əsaslandırma təqdim olunur, nə də izahat verilir. Sadəcə, yeni tariflər elan olunur və həyat davam edir - daha baha, daha ağır (mənbə: Bakupost.az).

Rəqəmsal transformasiya çağında olduğumuzu deyirik. Amma bu transformasiyanın ən vacib infrastruktur elementi olan internet Azərbaycanda

MDB məkanında ən baha xidmətlərdən biridir. Bunun üzərinə 2024-cü ildə Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinin qərarı ilə 40 faizlik bahalaşma əlavə olundu. Buna qədər 40 Mbit/s

sürət üçün qiymət 18 manat idi. Nazirliyin qərarı ilə minimal 100 Mb/s internetin qiyməti 25 manata qaldırıldı. Ekspertlər hesab edirlər ki, hamı üçün minimal sürəti 100 Mbit/s etməklə hansısa

beynəlxalq reytinglərdə yüksək yer qazanmağı və təndəşlərimizin maraqlarının qərar verirlər. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, təkcə bu ilin ilk 5 ayında ərzaq məhsullarında 20 faizədək bahalaşma baş verib.

Beləliklə, heç bir əsas, sosial müdafiə tədbiri, güzəşt ol-

madan qiymət qaldırıldı, amma əksər istifadəçilər ödədikləri 25 manat müqabilində 100 Mb/s internet ala bilmədiklərindən şikayətçidirlər.

Vergi Xidməti uzun müddət "ƏDV geri al" layihəsi ilə vətəndaşda sistemə inam yaratmışdı. Amma bu il tətbiq edilən yeni qaydalarla, ƏDV yalnız alıcının adına kəsilən çek üçün qaytarılır. Bu isə ticarət mərkəzlərində, apteklərdə, restoranlarda real ƏDV qaytarmanın qarşısını alır.

Azərbaycanda ərzaq qiymətlərində bahalaşmanı iqtisadi əsaslarla izah etmək mümkün deyil. İdخالçı və topdansa satış şirkətlər bazara nəyi hansı qiymətə bazara çıxarmağı buraxmaq istədiklərinə qərar verirlər. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, təkcə bu ilin ilk 5 ayında ərzaq məhsullarında 20 faizədək bahalaşma baş verib.

Əslində isə bazardakı real artım daha yüksəkdir.

Təkcə son bir ildə kərə yağının qiymətində fantastik artım qeydə alınıb. Belə ki, Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2024-cü ilin yanvar ayında yerli kərə yağının 1 kiloqramının orta pərakəndə satış qiyməti 18,91 manat idisə, may ayında bu rəqəm 19,36 manata yüksələrək 2,3% artım göstərib. Xaricdən gələn yağlarda isə bu artım daha da yüksəkdir, qiymətlər 1 kq üçün 23-34 manat arasında dəyişir: "President" yağı (1 kq, 82%) 34, Türkiyə istehsalı "Pinar" yağı (1 kq) - 28.55, Almaniyaya istehsalı olan "Gerda" (1 kq) isə 27.50, "Best Cow" yağı (1 kq) - 23.19, "Westgold" (1 kq) - 23.90, Zelandiyanın "Colden Crown" yağı (1 kq) - 22.90 manata...

Məsələ təkcə qiymət və tariflərin artmasında deyil. Əsas problem bu artımların ictimai nəzarət və şəffaf müzakirələrdən kənarda baş verməsidir.

Qiymət artımı bir sosial-iqtisadi proses kimi hər zaman mümkündür, amma vacib olan budur: qərarlar ədalətli, əsaslandırılmış və cavabdehlik çərçivəsində həyata keçirilməlidir.

Yeni tədris ilində orta ümumtəhsil məktəblərində böyük ixtisarlara aparılacağı gündəmə gəlib. Məlumatda orta məktəblərdə bufetlərin də bağlanacağı bildirilir. Sözügedən yeməxanalardan ən çox faydalanan isə aztəminatlı ailələrin övladlarıdır. Məktəb bufetlərində antisanitariya, orada satılan ərzaq məhsullarının keyfiyyətinin qənaətbəxş olmaması barədə xəbərlər yeni deyil. Amma bu problemləri həll etmək üçün bufetləri bağlamaq çıxış yolu deyil. Orta məktəblərdə yeməxanalara bağlanması aztəminatlı ailələrin uşaqları üçün hansı mənfi nəticələr yarada bilər?

Ağ Partiya Mərkəzi Aparatının üzvü, ekspert Malvina Amirova da mövzu ilə bağlı "Yeni MİSAVAT"a fikrini bildirib. Onun fikrincə, məktəb bufetlərinin bağlanması çıxış yolu deyil: "Mən bu qərarla qətiyyətlə razı deyiləm və etiraz edirəm. Çünki bu yanaşma problemin həllinə yox, daha da dərinləşməsinə səbəb olacaq. Bufetlərin bağlanmasının əsas səbəbi kimi bəzi hallarda uşaqlara uyğun olmayan məhsulların satılması göstərilir. Doğrudur, əgər bufetlərdə qazlı içkilər, sintetik tərkibli şirniyyatlar və ya digər zərərli qidalar satılırsa, bu, yolverilməzdir. Amma bu, bütün bufetlərin tamamilə bağlanması üçün əsas ola bilməz. Problemin səbəbi varsa, onu aradan qaldırmaq lazımdır, problemi tamamilə "yox etmək" adı ilə belə kəskin addım atmaq, yüzlərlə minlərlə uşağın gündəlik ehtiyaclarını nəzərə almamaq deməkdir".

Partiya funksionerine görə, digər vacib məsələ aztəminatlı ailələrin uşaqlarıdır: "Gəlin bu həqiqəti unutmayaq, bu gün bir çox şagird üçün məktəbdəki bufet gün ərzində yeganə qida mənbəyidir. Onlar evdən yemək gətirmirlər, evdə bəzən səhər yeməyi belə olmur. Bu uşaqlar məktəbdə ən azından bir stəkan çay və bir bulka ilə acqarına dərsə davam edə bilirlər. Bufetlər bağlandıqda bu imkan da əllərindən alınacaq. Bəs bu uşaqlar necə dərsə fokuslansın? Fiziki aclıqdan əziyyət çəkən uşaq psixoloji rahatlıqla necə təhsil alsın?"

Ekspert qeyd edib ki, bufetlərdə qidaların düzgün şəkildə yerləşdirilməsi mütləq tətbiq olunmalıdır. Elə məhsullar və ərzaqlar var ki, onları yanaşı qoymaq olmaz. Bu, həm gigiyenik normalara uyğunluq, həm də şagirdlərin sağlamlığı baxımından son dərəcə vacibdir.

Təhsil mütəxəssisi Kamran Əsədov da "Yeni MİSAVAT"a deyib ki, son dövrlərdə ümumtəhsil məktəblərində genişmiqyaslı ixtisarlara aparılması və məktəb yeməxanalarının bağlanması ehtimalı ciddi ictimai narahatlıq doğurur: "Bu qərarların əsaslandırılmasında rəşionalaşdırma, büdcə yükünün azaldılması və xidmət keyfiyyətinin aşağı olması kimi arqumentlər irəli sürülür. Lakin sözügedən addımların sosial, pedaqoji və sağlamlıq baxımından mümkün nəticələri, xüsusilə aztəminatlı ailələrə və kənd məktəblərinə təsiri dərinlən təhlil edilmədən həyata keçirilərsə, bu, təhsil sisteminə daha dərin struktur problemlərə səbəb ola bilər.

Məktəb yeməxanalarının fəaliyyətini tənzimləyən hüquqi baza kifayət qədər aydındır. Nazirlər Kabinetinin 2004-cü il 94 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Təhsil mü-

xanizmlərindən biridir. Əgər bu dəstək mexanizmi ləğv olunsaysa, aztəminatlı ailələrin övladları günün əhəmiyyətli bir hissəsini ac keçirəcək, bu isə onların fiziki və zehni inkişafında geriliyə səbəb olacaq. Xüsusilə ibtidai siniflərdə bu təsir daha kritikdir.

Beynəlxalq təcrübəyə nəzər saldıqda, əksər ölkələrdə

Əgər məktəb bufetləri və digər yardımçı xidmət sahələri bağlansa, burada çalışan işçilər işsiz qalacaq. Bu isə həm iqtisadi, həm də sosial baxımdan risklidir. Təhsil sektorunda qeyri-pedaqoji işçilərin ixtisarı məktəblərdə daxili xidmətlərin iflic olmasına səbəb ola bilər. Hazırda məktəblərdə texniki heyətin

Məktəb bufetlərini bağlamaq qərarı

Ekspertlərdən SOS: "Bu, aztəminatlı ailələrin uşaqlarına birbaşa mənfi təsir göstərər"

əssisələrində işə və tibb xidmətinin təşkili Qaydaları və Normaları"na əsasən, işə xidmətləri müvafiq sanitariya-gigiyenik normalara uyğun şəkildə təşkil edilməlidir. Həmçinin "Təhsil haqqında" Qanunun 19.2-ci maddəsində vurğulanır ki, təhsilalanların fiziki və psixoloji sağlamlığı dövlətin prioritet məsuliyyətidir. Qanunvericilik çərçivəsi işə xidmətinin bağlanmasını deyil, onun monitorinq və nəzarət altında təkmilləşdirilməsini nəzərdə tutur.

Təəssüf ki, praktikada məktəb bufetlərində gigiyenə qaydalarının pozulması, qazlı içkilərin, şəkərli məhsulların və keyfiyyətsiz fast-foodların satışı ilə bağlı çoxsaylı hallar aşkarlanıb. Bu hallar müəyyən məktəb rəhbərlərinin məsuliyyətsizliyi və nəzarət mexanizmlərinin zəifliyi ilə izah olunur. Lakin bu faktlar bütövlükdə sistemin bağlanmasını deyil, onun yenidən qurulmasını tələb edir.

Statistik göstəricilər göstərir ki, Azərbaycanın rayon məktəblərində təhsil alan şagirdlərin təxminən 30%-i gün ərzində isti yeməyə yalnız məktəbdə çıxış əldə edir. Dünya Bankının 2022-ci ildə apardığı qiymətləndirməyə əsasən, məktəblərdə qidalanma imkanları təhsilin davamlılığı, şagirdin məktəbdə keçirdiyi vaxtı və psixoloji diqqətini artıran əsas sosial dəstək me-

məktəb qidalanması dövlətin sosial siyasətinin tərkib hissəsi kimi qəbul edilir. Məsələn, Finlandiyada və Estoniyada bütün şagirdlərə dövlət hesabına pulsuz isti yemək verilir. Fransada məktəb kantinləri gəlir səviyyəsindən asılı olaraq subsidiyalaşdırılır və mençyular dietoloqlar tərəfindən tərtib olunur. ABŞ-da "National School Lunch Program" vasitəsilə aztəminatlı ailələrin övladlarına gündəlik pulsuz və ya güzəştli yemək təqdim edilir. Bu ölkələrdə problemlə işə müəssisələri ləğv olunmur, əvəzində onların fəaliyyətinə ciddi nəzarət edilir, keyfiyyət standartları tətbiq olunur və ictimai hesabatlılıq gücləndirilir".

Ekspert qeyd edir ki, Azərbaycanda məktəb bufetlərinin bağlanması yalnız işə xidməti deyil, həm də təhsil bərabərliyi prinsipi ilə ziddiyyət təşkil edir: "Aztəminatlı ailələrin uşaqları məktəbdə gündəlik qida ehtiyaclarını ödəyə bilmədikdə, bu onların həm sağlamlığına, həm də təhsil nəticələrinə birbaşa mənfi təsir göstərəcək. Bu, son nəticədə sosial təbəqələşməni dərinləşdirəcək. Şəhər məktəblərində valideynlər əlavə qida təmin edə bilər, lakin kənd məktəblərində və gəliri aşağı olan ailələrdə bu imkanlar məhduddur. Digər narahatedicı məsələ isə geniş ixtisar ehtimalıdır.

bir hissəsi minimum əməkhaqqı ilə işləyir və onların da iş yerlərinin bağlanması sosial narazılıq yaradacaq.

Müsbət cəhət ondan ibarətdir ki, artıq bəzi məktəblərdə sağlam qida təşəbbüsləri, elektron ödəmə sistemləri və sanitariya monitorinq mexanizmləri tətbiq olunmağa başlayıb. Bu nümunələr genişləndirilərək ölkə üzrə tətbiq oluna bilər. Eyni zamanda dövlət tərəfindən təsdiqlənmiş menyu standartı və sağlam qidalanma proqramı işlənilib hazırlanmalıdır. Bu məqsədlə Təhsil Nazirliyi, Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi və İqtisadiyyat Nazirliyi arasında funksional koordinasiya yaradılmalıdır. Məktəb bufetlərinin bağlanması qısamüddətli və riskli yanaşmadır. Əvəzində yeməxanaların lisenziyalaşdırılması, keyfiyyətə nəzarətin gücləndirilməsi, şəffaf tender mexanizmlərinin tətbiqi və işə xidmətində sosial məsuliyyət daşıyan tərəfdaşların cəlb edilməsi daha dayanıqlı həll yoludur. Əgər bu məsələyə sistemli yanaşma tətbiq olunsaysa, məktəblərdə sağlam və elçatan qidalanma mühiti yaradılacaq, uşaqların təhsili və sağlamlığı arasında vacib körpü qorunacaq. Əks halda, qida problemi yeni sosial və pedaqoji bərabərsizliklər yaradacaq və təhsil mühitini daha da çətinləşdirəcək".

Afaq MİRAYIQ,
"Yeni MİSAVAT"

Kimlər universitetə imtahansız qəbul olacaq?

Nazirlər Kabinetinin 2019-cu il 20 may tarixli 229 nömrəli Qərarına uyğun olaraq, beynəlxalq və respublika fənn olimpiadalarının, beynəlxalq müsabiqələrin və yarışların qalibləri ali təhsil müəssisələrinə müsabiqədənə qəbul olunurlar.

Bu barədə DİM-dən məlumat verilib.

Bildirilib ki, beynəlxalq və respublika fənn olimpiadasının qalibinin tam orta təhsil səviyyəsini bitirdikdən sonrakı növbəti 2 tədris ili üçün, beynəlxalq müsabiqənin və ya yarışın qalibi isə tam orta təhsil səviyyəsini bitirməklə qalibiyyət əldə etdikdən sonrakı növbəti 5 tədris ili üçün ali təhsil müəssisəsinə tələbə qəbulunda yalnız bir dəfə müsabiqədənə qəbul olunmaq hüququ var.

Beynəlxalq və respublika fənn olimpiadalarının, beynəlxalq müsabiqələrin və yarışların qalibləri (indiyədək müvafiq sənədlərini DİM-ə təqdim etməyənlər) 4-30 iyun 2025-ci il tarixlərində ümumi qaydada təsdiq olunmuş "Abituriyent elektron ərizəsi" formasının surətini, beynəlxalq fənn olimpiadasının, yaxud respublika fənn olimpiadasının, beynəlxalq müsabiqənin və ya yarışın qalibi olduğunu təsdiq edən sənədin fotosuratını və beynəlxalq fənn olimpiadasının, yaxud respublika fənn olimpiadasının, beynəlxalq müsabiqənin və ya yarışın qalibi olduğunu təsdiq edən sənədin fotosuratını Dövlət İmtahan Mərkəzinə təqdim etməlidirlər.

Oxuyub-yazmağı bacarmayan şagirdlər var

Azərbaycanda 5 nəfər 9-cu sinif şagirdi oxuyub-yazmağı bacarmır. Bu barədə məlumat Dövlət İmtahan Mərkəzi (DİM) tərəfindən nəşr olunan "Abituriyent 12" jurnalında qeyd olunub.

Jurnalda qeyd edilir ki, oxuyub-yazmağı bacarmayan şagirdlər Bərdə, Ağcabədi, Saatlı, Lənkəran, Şabran rayonlarındadır.

DİM oxuyub-yazmağı bacarmayan şagirdlərin daha çox olduğunu istisna etmir.

Qeyd edək ki, bu məlumat 2024-cü il əhatə edir. Ötən ilin hesabatına görə, 2023-cü ildəki imtahan nəticələrinə əsasən, 9-cu sinif şagirdləri arasında 5 nəfər, 11-ci sinif şagirdləri arasında isə 2 nəfərin oxuyub yazmaqda çətinlik çəkdiyi məlum olub.

Qəbul imtahanında ən yüksək nəticə göstərən məktəblər

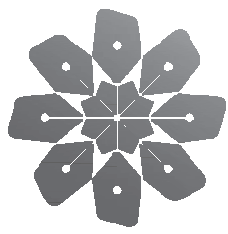
2024 -cü ilin qəbul imtahanlarında yüksək nəticə göstərən abituriyentlərin faiz nisbəti üzrə bölgüsü bəzi maraqlı nəticələri ortaya çıxarıb.

"Abituriyent" jurnalının məlumatına görə, Şahbuz rayonu 500-700 bal aralığında nəticə göstərən şagirdlərin faizinə görə ölkə üzrə birinci yerdədir.

Bu rayonda imtahanda iştirak edənlərin 18.06 faizi yüksək nəticə göstərib.

Şahbuzu Sumqayıt (16.72%), Qəbələ (15.18%), Qax (14.7%), Mingəçevir (14.1%), Şəki (13.89%), İsmayilli (13.85%) və Bakı (13.44%) izləyir.

600 baldan yuxarı nəticə göstərənlərin sayına gəlincə, Bakıda 1289 nəfər, Sumqayıtda 244 nəfər, Abşeronda 149 nəfər, Gəncədə 106 nəfər, Mingəçevirdə isə 46 nəfər təşkil edib.

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

İşğaldan azad olunmuş ərazilərə "Böyük Qayıdış"

Qarabağa "Böyük Qayıdış" prosesi son bir həftədə Ağdam və Laçını əhatə etdi. Bu mərhələdə Ağdamın Kəngərli kəndinə 48 ailə - 206 nəfər köçürüldü. Ardınca Laçının Bəylək kəndinə ard-arda iki dəfə köç karvanları yola salındı.

Mayın 29-da Bəylək kəndində 41 ailə - 163 nəfər, 31-də isə, 38 ailə - 153 nəfər məskunlaşdı.

Beləliklə, 19 iyul 2022-ci il tarixindən cari ilin 27 may 2025-ci il tarixinədək 3632 ailə - 14480 nəfər işğaldan azad olunmuş ərazilərə köç edib. Bu da işğaldan azad olunandan sonra keçən zaman, görülən böyük bərpa-quruculuq işləri, çətin şəraitdə həyata keçirilən minatəmizləmə prosesi fonunda ciddi rəqəm sayılmalıdır.

Ağdam, Kəlbəcər və Zəngilanda yeni məktəblər istifadəyə veriləcək.

"İlkin mərhələdə, yeni 2022, 2023 və 2024-cü illərdə görülən işlərin nəticələri artıq özünü göstərməyə başlayıb".

Bu barədə **elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev** Qarabağ Universitetində keçirilən forumdan sonra jurnalistlərə açıqlamasında bildirib.

Onun sözlərinə görə, növbəti illərdə onlarla məktəbin istifadəyə verilməsi planlaşdırılır: "Paralel olaraq, kəndlərdə onlarla məktəb istifadəyə veriləcək. Məsələn, cənab Prezi-

dentin hər səfəri zamanı, demək olar ki, yeni bir məktəbin açılışı həyata keçirilir. İnanıram ki, növbəti tədris ilində istifadəyə verilmiş təhsil müəssisələrinin sayı 40-a çata bilər".

Emin Əmrullayev vurğulayıb ki, hazırda işğaldan azad edilmiş ərazilərdə 20-dən çox təhsil müəssisəsi fəaliyyət göstərir: "Həmin ərazilərdə 2200-ə yaxın şagird təhsil alır. Onların 300-ə yaxını məktəbəqədər təhsil müəssisələrinə cəlb olunub. Bu rəqəmlər hər gün artır".

Nazir əlavə edib ki, artıq bir sıra məktəblər istifadəyə verilib və növbəti tədris ilində fəaliyyətə başlayacaq: "Bəzi məktəblər artıq açıqlıb, bəzilərini isə yaxın zamanda açılışı gözlənilir. Bunlar arasında şəhər tipli məktəblər də var. Məsələn, Ağdam Zəngilan və Kəlbəcər şəhərlərində yerləşən məktəbləri qeyd edə bilərik. Bu, qururverici bir prosesdir və düşünürəm ki, yaxın gələcəkdə biz artıq bu məktəblərin sayını hesablamağa belə ehtiyac duymayacağıq".

Son olaraq, Qarabağa "Bö-

Böyük Qayıdış

YENİ ÜSAVAT
N 96 (8706) 4 iyun 2025

"Bu, sadəcə, köç deyil, həm də milli dirçəlişdir"

Politoloq Züriyə Qarayeva: "Qayıdış konsepsiyasının ən güclü tərəfi ondan ibarətdir ki, bu, gələcəyə yönəlmiş strateji baxışdır"

yük Qayıdış" prosesinin davamı kimi, iyunun 3-də Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının təşkilatçılığı ilə ölkədə fəaliyyət göstərən siyasi partiya nümayəndələri, politoloq və siyasi şərhçilər, habelə internet televiziya kanalları rəhbərləri, qəzet redaktorları və digər jurnalistlər Zəngilan və Cəbrayıl sərəf ediblər.

Səfərdə iştirak edən politoloq Züriyə Qarayeva təəssüratlarını "Yeni Məs-

vat"la bölüşüb: "Qarabağa Qayıdış Konsepsiyası təkə azad olunmuş torpaqlara fiziki dönüşü əhatə etmir. Bu, əslində xalqın yaddaşına, milli kimliyinə, hüquqa və ədalətə qayıdışıdır. Azərbaycan dövləti bu konsepsiyayı, sadəcə, bir köç proqramı kimi deyil, strateji, sosial və mədəni dəyərləri özündə birləşdirən genişmiqyaslı bir quruculuq modeli kimi həyata keçirir. Bu prosesin miqyası və məqsədyönlülüüyü onun ide-

oloji əsaslarını praktik mexanizmlərlə birləşdirən mühüm nümunəyə çevrilib.

Bir politoloq kimi mən də bu prosesin, sadəcə, müşahidəçisi deyil, həm də iştirakçısı olmuşam. Prezident Administrasiyasının Qarabağa təşkil etdiyi müxtəlif səfərlər çərçivəsində Xankəndi, Xocalı, Ağdərə, Laçın, Zəngilan və Cəbrayıl şəxslər olmuşam və gördüklərim mənə göstərdi ki, Azərbaycan dövləti Qarabağa qayıdışı kağız üzərində deyil, real həyatın içində və dövlət iradəsi ilə həyata keçirir.

Xankəndidə mülki dövlət idarəetməsinin bərpası, Xocalıda infrastrukturun yenidən

Qayıdış konsepsiyasının ən güclü tərəfi ondan ibarətdir ki, bu, gələcəyə yönəlmiş strateji baxışdır. Bu torpaqlarda bərpa olunan hər bir məktəb, hər bir mədəniyyət ocağı, hər bir yol və enerji xətti Azərbaycanın bu bölgələri gələcək inkişafın mərkəzinə çevirmək istədiyini göstərir. Hədəf, sadəcə, torpağı qaytarmaq yox, bu torpaqda firavan və təhlükəsiz həyat təmin etməkdir.

Əldə olunmuş uğurlar, beynəlxalq standartlara uyğun şəkildə aparılan quruculuq, regionun ekoloji və demoqrafik xüsusiyyətlərinə uyğun planlaşdırma, yaşıl enerji və ağıllı

kənd layihələri Azərbaycanın bu məsələyə nə qədər çevik, məsuliyyətli və uzaqgörən yanaşdığını sübut edir.

Qayıdış Konsepsiyası həm də milli həmrəyliyin gücləndirilməsi baxımından vacibdir. Çünki bu prosesdə müxtəlif ictimai-siyasi təbəqələr - partiyalar, media nümayəndələri, ziyalılar və vətəndaş cəmiyyəti - birlikdə iştirak edir. Bu, həm də siyasi dialoqun yeni mərhələyə keçdiyinin göstəricisidir".

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Cavanşir ABBASLI

Universitet müəllimləri də MİQ imtahanı verəcək?

"Universitetlərin reyting və nüfuz məsələsində də ciddi problemlər mövcuddur"

Məlumdur ki, orta məktəb müəllimləri işə müəllimlərin işə qəbulu (MİQ) mexanizmi ilə qəbul olunur. Bu proses müəyyən narazılığa səbəb olur. Əsasən də ali məktəblərin nüfuzunu aşağı salır. MİQ-dən keçə bilməyən müəllim kimi çalışa bilmir. Bu da həmin pedaqoji təhsil ocaqlarının prestijini, hörmətini aşağı salır.

Son vaxtlar təhsil cameəsi arasında belə bir fikir yayılıb ki, müəllimlərin işə qəbulu (MİQ) mexanizmi ali təhsil müəssisələrinə də tətbiq olunacaq. Hesab edilir ki, universitetlərdə də MİQ formatına uyğun mərkəzləşdirilmiş imtahan keçirilsə, bu, ali məktəblərə müəllim qəbulu prosesində şəffaflığı və obyektivliyi artırma bilər. Bu fikir təhsil ictimaiyyəti arasında fikir ayrılığına səbəb olub. Kimisi bu təklifi dəstəkləyir, bəziləri isə qarşı çıxır. Onların fikrinə, ali təhsil sistemi orta məktəblərdən fərqli olaraq ixtisaslaşmış, elmi-tədqiqat yönümlü və akademik azadlığa əsaslanan bir strukturdur. MİQ isə əsasən standart bilikləri ölçən test mərhələsinə və inzibati qərarlara söykəndiyi üçün universitet mühitinə uyğun gəlmir.

Mövzu ilə bağlı **təhsil eksperti Kamran Əsədov** "Yeni Müsavat"a danışib. Ekspert qeyd edib ki, universitetlərdə müəllimlərin işə qəbulu prosesinin qapalı və qey-

ri-obyektiv olması, kadrların təyininə şəxsi əlaqələrin, korporativ maraqların və bəzən maliyyə faktorlarının üstünlük təşkil etməsi təhsilin keyfiyyətinə bilavasitə mənfi təsir göstərir: "Bütün bunlar yalnız daxili müzakirə predmeti deyil, həm də ictimai etimad sarsıdan sistemli problemlərdir.

"Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun 13.1-ci maddəsinə əsasən, ali təhsil müəssisələri elmi, metodik və təşkilati baxımdan müstəqildir və daxili strukturlarını, müəllim seçimi qaydalarını özləri müəyyən edirlər. Lakin bu muxtariyyət effektiv və şəffaf mexanizmlərlə müşayiət olunmadıqda, universitetlərdə daxili korrupsiya, qeyri-peşəkar təyinatlar və formal akademik fəaliyyət geniş yayılır. Hazırda bir çox ali məktəblərdə müəllimlərin və dosentlərin işə qəbulu elmi və pedaqoji keyfiyyətlərdən daha çox şəxsi münaibətlər və qapalı prosedur-

lar əsasında baş tutur.

Dövlət Statistika Komitəsinin 2023-cü ilə dair məlumatına görə, Azərbaycanda ali təhsilli şəxslərin 26%-i öz ixtisası üzrə işləmir. Bu isə ali təhsil sisteminin əmək bazarına uyğun kadr hazırlamaq qabiliyyətinin zəif olduğunu göstərir. Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin verdiyi digər məlumatlara görə, 2024-cü ilin əvvəlində ali təhsilli işsizlərin sayı 51 min nəfər təşkil edib. Bu göstəricilər onu deməyə əsas verir ki, universitetlərdə verilən ixtisaslar və tədris proqramları əmək bazarının real tələbatına cavab vermir, tələbələrə verilən nəzəri biliklər praktik bacarıqlardan və peşə

hazırlığından uzaqdır".

Ekspert qeyd edib ki, universitetlərin reyting və nüfuz məsələsində də ciddi problemlər mövcuddur: "QS, THE və CWTS Leiden kimi beynəlxalq reytinglərdə Azərbaycan universitetlərinin ya adı ümumiyyətlə yoxdur, ya da çox aşağı sıralardadır. Məsələn, 2024-cü ildə CWTS Leiden sıralamasına görə Azərbaycan universitetləri yalnız 1 və ya 2 universitet səviyyəsində, çox aşağı indikatorlarla təmsil olunub. Bunun əsas səbəbi elmi məqalələrin keyfiyyətsizliyi, beynəlxalq əməkdaşlığın zəifliyi və əsaslı tədqiqat mədəniyyətinin formalaşmamasıdır.

dir. Bu reytinglərdə bəzən pullu iştirak mexanizmləri vasitəsilə mövqə əldə olunması isə sistemin şəffaflığını daha da şübhə altına alır.

Müsbət tərəf kimi qeyd edilə bilər ki, bəzi ali məktəblər son illərdə tədris proqramlarını beynəlxalq kurikulumlara uyğunlaşdırmağa, müəllimlərin kvalifikasiyasını artırmağa və rəqəmsallaşma sahəsində islahatlara başlamağa cəhd göstərirlər. Dünya təcrübəsində ali təhsil sisteminə şəffaflıq və əmək bazarı ilə uyğunlaşma əsas indikatorları sayılır. Məsələn, Almaniyada universitet müəllimlərinin işə qəbulu üçün mütləq açıq müsabiqə keçirilir və "habilitasiya" adlı ciddi elmi kvalifikasiya tələbi tətbiq olunur. Böyük Britaniyada "Research Excellence Framework" (REF) sistemi ilə universitetlərin elmi performansını rüblərlə ölçülür və nəticəyə görə maliyyələşmə həyata keçirilir. Birləşmiş Ştatlarda isə universitet müəllimlərinin işə qəbulu zamanı açıq elan, CV və elmi nəticələrin analizi, dərslər nümunəsi və çoxpilləli müsahibə sistemi tətbiq edilir.

Azərbaycan universitetlərinin əmək bazarından uzaq düşməsinin əsas səbəbi həm proqramların məzmu-

nunun köhnəlməsi, həm praktiki təlimin olmaması, həm də sahibkar və işəgötürən strukturlarla əməkdaşlığın çox zəif olmasıdır. Bir çox fakültələrdə tələbələr yalnız nəzəri biliklərlə universiteti başa vurur, heç bir real layihədə iştirak etmədən, sahəyə getmədən məzun olurlar. Bu isə onların əmək bazarına hazır olmaması ilə nəticələnir.

Yaxın perspektivdə dəyişiklik üçün əsas addım ali təhsil sisteminə akademik məsuliyyət və idarəetmədə şəffaflıq prinsiplərinin gücləndirilməsi, işə qəbul və təyinatlarda müsabiqə əsaslı mexanizmlərin tətbiqi, eləcə də universitetlərin əmək bazarı ilə inteqrasiya olunmuş proqramlara keçididir. Qanunvericilikdə universitetlərin daxili muxtariyyəti tanınsa da, bu muxtariyyət keyfiyyət və ictimai cavabdehliklə birgə tənzimlənməlidir.

Əgər bu problemlər sistemli şəkildə həll olunmasa, ali təhsil müəssisələri yalnız diplom verən, lakin bilik və bacarıq əsləməyən mərkəzlərə çevriləcək. Bu isə ölkə iqtisadiyyatına, nə də gələcək nəslin formalaşmasına töhfə verməyəcək. Beləliklə, ali təhsilin mahiyyəti dəyişdirilməli, şəffaf, açıq, əmək bazarına bağlı və akademik məhsuldarlığa əsaslanan sistem qurulmalıdır".

Xalidə GƏRAY,
"Yeni Müsavat"

İyunun 3-də keçirilən 30-cu Bakı Enerji Forumu çərçivəsində Azərbaycanın neft-qaz sektoruna milyardlarla dollar yeni investisiyaların cəlbini nəzərdə tutan müqavilələr imzalanıb. “Yeni Məsəvat”-a bp şirkətindən daxil olan məlumatlara görə, müqavilələrdən biri “Şahdəniz” qaz-kondensat yatağının işlənməsinin yeni mərhələsi ilə bağlıdır. Layihə tərəfdarları (bp operator - 29,99 faiz), LUKoil (19,99 faiz), TPAO (19,00 faiz), Cənub Qaz Dəhlizi (16,02 faiz), NIKO (10,00 faiz) və MVM (5,00 faiz) Şahdəniz Kompresiya (SDK) layihəsi üçün yekun investisiya qərarını elan ediblər.

2,9 milyard dollar dəyərinə olan ŞDK layihəsi yatağın işlənməsinin əvvəlki iki mərhələsinin davamıdır. Bu layihədə məqsəd yataqdakı aşağı təzyiqli qaz ehtiyatlarını əlçatan etməklə onların hasilatını təmin etmək və beləliklə, yataqdan maksimum qazvermə əmsalına nail olmaqdır. Layihənin yataqdan təxminən 50 milyard kubmetr əlavə qaz və 25 milyon barelə yaxın əlavə kondensat hasilatına və ixracına imkan yaradacağı gözlənilir.

SOCAR-ın prezidenti Rövşən Nəcəf deyib ki, Şahdəniz Kompresiya layihəsi Azərbaycanın enerji tarixində yeni və mühüm bir səhifədir: “Bu layihə resursların uzunmüddətli işlənməsi, texnoloji irəliləyiş və beynəlxalq tərəfdaşlığa sadiqliyimizi əks etdirir. Bu investisiya Şahdənizin regionda və ondan kənarda mühüm enerji mənbəyi kimi rolunu daha da gücləndirəcək və eyni zamanda yerli iqtisadiyyatımız və işçi qüvvəsi üçün yeni imkanlar yaradacaq. Elektriklə işləyən, heyətsiz kompressiya platforması texnologiyasının tətbiqi regionda dəniz işləmələri sahəsində müasir və səmərəli bir yanaşmadır. Bununla yanaşı layihənin yerli tikinti resurslarından və təcrübədən istifadəyə üstünlük verməsi ölkənin potensialının qurulmasına və iqtisadi artımın dəstəklənməsinə olan sadiqliyimizi göstərir. Bütün tərəfdarlarımıza davamlı etimadlarına və əməkdaşlığa görə təşəkkür edirik. SOCAR bu layihənin təhlükəsiz və səmərəli, həmçinin Azərbaycan və tərəfdarlarımız üçün maksimum fayda gətirəcək şəkildə həyata keçirilməsi üçün çalışacaq.”

Şahdəniz yatağının operatoru olan bp şirkətinin regional prezidenti Qəri Counz deyib: “Bu mühüm layihə dünyanın ən böyük və mürəkkəb qaz yataqlarından biri olan Şahdənizin qarşısından gələn onilliklər ərzində global iri enerji təchizatçısı kimi qalmasına və bu nəhəng yataqdan maksimum ümumi hasilat əldə etməyə imkan yaradacaq. Bu uğur yolumuzda göstərdikləri dəstəyə və əməkdaşlığa görə Azərbaycan Hökumətinə, SOCAR-a və Şahdəniz layihəsindəki tərəfdarlarımıza təşəkkür edirik.”

Layihə çərçivəsində yeni kompressiya obyektinin - elektriklə işləyən, heyətsiz kompressiya platformasının (və ya Əsasən Heyətsiz Qurğu (eNUI)) inşası nəzərdə tutulur. Platforma suyun 85 metr dərinliyində, mövcud Şahdə-

Neft-qaz sektorunda yeni nəfəs - bir gündə 4 mühüm saziş

Bakı Enerji Forumu çərçivəsində Azərbaycanın neft-qaz sektoruna milyardlarla dollar yeni investisiyaların cəlbini nəzərdə tutan müqavilələr imzalanıb

niz Bravo (ŞDB) platformasından təxminən 3 kilometr məsafədə quraşdırılacaq.

Üzərində dörd ədəd 11 meqavattlıq compressor quraşdırılacaq ŞDK platforması həm Şahdəniz Alfa (ŞDA), həm də ŞDB platformalarından hasil edilən qazın kompressiyası üçün ana qurğu kimi xidmət göstərəcək. Bu o deməkdir ki, hər iki platformadan hasil edilən ixrac qazı qurudakı Səngəçal terminalına göndərilməzdən əvvəl ŞDK-də kompressiya olunacaq. Layihə çərçivəsində mövcud ŞDA və ŞDB platformalarının qaz ixrac xətlərinə birləşən yataqdaxili sualtı qaz boru kəmərlərinin, ŞDK platformasını enerji ilə təchiz etmək üçün Səngəçal terminalından birləşdirilmiş elektrik və fiber-optik kabel xəttinin, ŞDB-dən ŞDK platformasına birləşdirici ehtiyat elektrik və fiber-optik kabel xəttinin çəkilməsi nəzərdə tutulur.

Bildirilir ki, tikinti işlərinin 2025-ci ilin sonlarında başlanacağı planlaşdırılır. Tikintinin 2029-cu ildə başa çatması ilə ŞDK platformasının həmin ildə ŞDA-dan, 2030-cu ildə isə ŞDB platformasından hasil edilən qaz həcmələrini kompressiya etmək üçün qəbul etməyə hazır olacağı planlaşdırılır. Tikinti işləri ölkə daxilində yerli resurslardan istifadə etməklə həyata keçirilə-

cək və 4000-ə qədər iş yeri yaradacaq.

BP şirkəti həmçinin Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşən iki dəniz kəşfiyyat və işlənmə blokunda iştirak payları almasını başa çatdırdığını elan edib. Sövdələşməni rəsmiləşdirən sazişlər bp və SOCAR (Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti) arasında Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində imzalanıb.

Birinci blok Bakıdan 120 km şərqdə, Günəşli yatağından 20-25 km məsafədə, suyun 150-200 metr dərinliyində yerləşən “Qarabağ” neft yatağıdır. Yatağın işlənməsi üzrə 2018-ci ildə imzalanmış Risk Xidməti Sazişi (RXS) mövcuddur.

İkinci blok Bakıdan 90-110 km şimal-şərqdə, suyun 80-180 metr dərinliklərində yerləşən Əşrəfi - Dan ulduzu - Aypara (ADUA) sahəsidir. Bu sahə bir sıra mövcud kəşf olunmuş və perspektiv strukturları əhatə edir. ADUA sahəsinə aid hasilatın pay bölgüsü (HPBS) də 2018-ci ildə imzalanıb.

BP iki sazişin hər birində SOCAR-dan 35 faizlik iştirak payı alıb. Hər iki sazişdə qalan 65 faizlik iştirak payını SOCAR özündə saxlayacaq. bp hər iki müqavilə üzrə operator olacaq. BP-nin pay əldə etməsini rəsmiləşdirən sazişləri

SOCAR-ın prezidenti Rövşən Nəcəf və bp-nin Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə üzrə regional prezidenti Qəri Counz imzalayıblar.

Daha bir saziş bp, SOCAR və TPAO arasında sonuncunun Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşən Şəfəq-Asiman dəniz blokuna dair hasilatın pay bölgüsü sazişinə (HPBS) qoşulmasını nəzərdə tutur. Razılaşma üzrə işlərin 2025-ci ilin üçüncü rübünün sonunadək başa çatacağı gözlənilir. Razılaşma yekunlaşdıqdan sonra TPAO HPBS-də ümumilikdə 30 faiz iştirak payına sahib olacaq - bunun 15 faizi bp-dən, 15 faizi isə SOCAR-dan TPAO-ya veriləcək. Hazırda bp və SOCAR HPBS-də hər biri 50 faiz iştirak payına malikdir.

Qeyd edək ki, “Qarabağ” yatağı müstəqillik dövründə Azərbaycanda kəşf olunan ilk neft yatağıdır. 2020-ci ildə SOCAR və Norveçin Equinor şirkəti yatağın açıldığını elan ediblər. Yatağın ilkin qiymətləndirilmiş geoloji ehtiyatları 60 milyon ton neftdən artıqdır. Yatağın işlənməsinə dair müqavilə 1995-ci ildə imzalanmışdı. 2023-cü ilin dekabrında Equinor 50 faizlik iştirak payını SOCAR-a sataaraq yataqdan çıxıb.

Əşrəfi-Dan Ulduzu-Aypara sahəsi üzrə hasilatın pay bölgüsü sazişi Equinor-la

2018-ci ildə imzalanıb. 2024-cü ildə şirkət layihədəki payını SOCAR-a satıb.

BP-nin hasilat və əməliyyatlar üzrə icraçı vitse-prezidenti Qordon Birrellin dediyinə görə, “Qarabağ” yatağında yaradılacaq infrastruktur “Azəri-Çıraq-Günəşli” (AÇG) blokunda mövcud infrastrukturaya qoşulacaq. Onun sözlərinə görə, qeyd olunan proses “Qarabağ” yatağının işlənilməsinə tez bir zamanda başlamağa imkan verəcək: “Plana görə, “Qarabağ”dan ilk neftin çıxarılması 2029-cu ildə baş tutacaq. Çox güman ki, yataqda kiçik platforma quraşdırılacaq və bu platforma AÇG-nin mövcud infrastrukturuna qoşulacaq”.

Qeyd edək ki, ötən ildən başlayaraq bp şirkəti dünyanın bir sıra yerlərində böyük layihələrdən ya tamamilə çıxır, ya da payını azaldır. Ötən il şirkət “Şahdəniz”dən hasil olunan qazı Avropaya çatdıran TransAdriatik Boru Kəmərinə (TAP) 20 faizlik payının bir hissəsini Amerikanın özəl investisiya fondu “Apollo Global Management”ə satıb. Bundan əlavə, şirkət Türkiyədəki biznesini də tamamilə əldən çıxarıb. Bunların fonunda şirkətin Azərbaycanda yeni yataqlara investisiya yatırması maraqlı doğrudur.

Enerji məsələləri üzrə ekspert İlham Şaban bildirir

ki, son illərdə ilk dəfədir ki, Azərbaycanın neft-qaz sektoruna xarici investisiyaların cəlbini nəzərdə tutan yeni müqavilələr imzalanır: “BP şirkəti Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində 6 yeni sənəd imzaladı. Yaxın beş il ərzində Azərbaycanın neft-qaz sektoruna sərmayələrini kifayət qədər artırıcaq. Müqavilələrin hamısı zamanında həyata keçirilsə, 2029-2030-cu illərdə biz yenidən Azərbaycanda neft-qaz hasilatının yüksəlişinin şahidi olacağıq”.

Ekspertə görə, TPAO-nun “Şəfəq Asiman” yatağının işlənməsi layihəsinə qoşulması kəşfiyyat prosesinin sürətlənməsinə imkan verəcək.

Onu da qeyd edək ki, Azərbaycan hökumətinin hazırladığı ortamüddətli büdcə çərçivə sənədinə 2029-cu ilədək hasilatın azalması səbəbindən neft-qaz sektorundan dövlət büdcəsinə daxilolmala-

rın azalacağına dair gözləntilər daxil edilib. Belə ki, 2029-cu ildə neft və qaz hasilatının artacağı proqnozlaşdırılır. İqtisadiyyat Nazirliyinin təqdim etdiyi məlumatlara əsasən 2025-ci ildə neft hasilatının azalacağına baxmayaraq qaz hasilatının artması sektorun inkişafına artırıcı təsir edəcək. 2027-2029-cu illərdə neft və əmtəəlik qaz hasilatı (2029-cu il istisna olmaqla) üzrə azalmanın davam etməsi nəzərə alınaraq neft-qaz sektorunda azalma proqnozlaşdırılır.

Buna uyğun olaraq 2029-cu ildə qeyri-neft/qaz gəlirlərinin dövlət büdcəsinin gəlirlərindəki payı 2026-cı ilin göstəricisi ilə müqayisədə 6,9 faiz bənd artaraq 61,9 faiz, mütləq ifadədə isə 19,4 faiz artaraq 25,8 milyard manat təşkil edəcək. Eyni zamanda dövlət büdcəsinin neft-qaz gəlirləri 2026-cı ilə müqayisədə 10,3 faiz azalaraq dövrün sonunda 15,8 milyard manata qədər enəcək. Müvafiq olaraq 2025-ci ildə neft-qaz sektorunun ÜDM-ə töhfəsinin 37,3 milyard manat (28,5 faiz), 2026-cı ildə 34,4 milyard manat (25,3 faiz), 2027-ci ildə 34,1 milyard manat (23,7 faiz), 2028-ci ildə 32,5 milyard manat (21,4 faiz), 2029-cu ildə isə 33,5 milyard manat (20,6 faiz) təşkil edəcəyi gözlənilir.

□ Dünya SAKİT, “Yeni Məsəvat”

MUSAVAT

Son səhifə

N 96 (8706) 4 iyun 2025

Gecə bu 5 meyvəni əsla yeməyin

Gecə saatlarında yediyiniz qidalar yuxu keyfiyyətinə, həzm sisteminizə və ümumi sağlamlığınıza birbaşa təsir edə bilər. Xüsusilə bəzi meyvələr var ki, sağlam görünsələr də, yatmadan əvvəl istehlakı tövsiyə olunmur.

Milli.Az xəbər verir ki, dietoloqlar bu meyvələri gecə yeməyin yuxusuzluq, şişkinlik, həzm pozğunluğu və hətta çəki artımı kimi mənfi təsirlər yaratdığını bildirirlər.

Bəs hansı meyvələrdən uzaq durmalıyıq?

Ananas

Turşuluğu yüksək olduğuna görə mədəyə əlavə yük salır və gecə reflüksə səbəb ola bilər.

Üzüm

Şəkər tərkibi yüksəkdir. Gecə yeyildikdə qan şəkəri tez yüksəldə və yuxu rejimini poza bilər.

Banan

Kaliumla zəngin olsa da, gecə vaxtı yeyildikdə bəzilər üçün şişkinlik və qaz yara da bilər.

Portağal

Sitrus meyvələri mədə turşusunu artıraraq yuxu zamanı narahatlıq və reflüks problemi yarada bilər.

Qarpız

Su tərkibi çox yüksək olduğuna görə gecə sidiiyə çıxma ehtiyacını artırır, bu da yuxunun bölünməsinə səbəb olur.

Dietoloqlar tövsiyə edir ki, yatmadan ən azı 2 saat əvvəl qida qəbulunu dayandırmaq, xüsusilə də şəkər və turşuluq tərkibi yüksək olan meyvələrdən uzaq durmaq lazımdır. Əgər gecə aclıq hissi yaşayırsınızsa, az miqdarda alma və ya armud kimi yüngül və mədəyə yük olmayan meyvələri seçmək daha məqsədəuyğundur.

Hindistan aeroportunda dəhşətli anlar - sərnişinin çamadanından 47 zəhərli ilan çıxdı

Qəhvənin qadınlar üçün inanılmaz faydası üzə çıxdı

Amerika alimləri müəyyən ediblər ki, orta yaşlarda orta dərəcədə qəhvə istehlakı qadınlarda sağlam qocalma ehtimalını artırır. Publika.az xəbər verir ki, bu barədə Amerika Qidalanma Cəmiyyəti (ASN) məlumat yayıb. Tədqiqatda 47 513 qadının sağlamlıq vəziyyətləri təhlil edilib. Onların pəhrizi, həyat tərz və sağlamlıq vəziyyəti 1984-cü ildən izlənildi. Sağlam qocalma dedikdə idrak funksiyasının, yaddaşın, əqli və fiziki sağlamlığın qorunub saxlanması və ciddi xroniki xəstəliklər olmadan 70 yaşa çatmaq nəzərdə tutulur.

Məlum olub ki, gündə orta hesabla üç kiçik fincan qəhvə (təxminən 315 mq kofein) içən qadınların qocalığı sağlam keçirmək ehtimalı daha yüksəkdir. Gündə hər əlavə qəhvə fincanı (beş fincana qədər) "sağlam yaşlanma" şansını 2-5% artırır.

Kofeinsiz çay və ya qəhvədə isə oxşar fayda müşahidə edilməyib. Bunun əksinə olaraq, kola kimi şəkərli və qazlı içkilərin tərkibindəki kofeinə baxmayaraq sağlam qocalma ehtimalını 20-26% azaltmışdır. Alimlər vurğulayırlar ki, orta dərəcədə qəhvə istehlakı, xüsusən də aktiv həyat tərz, sağlam qidalanma və siqaret çəkməməklə birləşdirildikdə çox daha yaxşı effekt verir.

Bununla belə, onlar həddindən artıq kofein istehlakından çəkinməyi tövsiyə edirlər, çünki fərdi dözümlülük çox fərqli ola bilər. "Nəticələrimiz göstərir ki, qocalmağa müsbət təsir edən təkə tərkibindəki kofein deyil, qəhvənin özüdür. Biz qəhvənin tərkibində olan hansı maddələrin bu proseslərdə iştirak etdiyini və onların genetik faktorlarla necə qarşılıqlı əlaqədə olduğunu anlamaq üçün əlavə tədqiqatlar planlaşdırırıq", - deyir tədqiqata rəhbərlik edən Toronto Universitetinin dosenti Sarah Mahdavi bildirib.

Hindistanın Mumbai şəhərinin hava limanında bağajında onlarla zəhərli ilan daşıyan kişi saxlanılıb. Oxu.Az "Deccan Herald" nəşrinə istinadla xəbər verir ki, adı açıqlanmayan şəxs Hindistan aeroportuna Tailanddan gəlib. Gömrükdə baxış zamanı onun çamadanında 47 zəhərli ilan aşkarlanıb. Bundan başqa, həmin şəxs təyyarədə Asiya tısbağası da daşıyıb. İlanlardan biri uçuş zamanı tələf olub. Hindistan gömrükçüləri heyvanların qanunsuz daşınması ilə bağlı cinayət işi qaldırıblar.

Yaponiyada iş yerində istiyyə görə yüksək cərimə tətbiq ediləcək

Yaponiyada işçilərini iş yerində istidən qoruya bilməyən qurumlar cərimələnəcək. Oxu.Az xəbər verir ki, bu barədə "Bloomberg" agentliyi məlumat yayıb. Qanun bir çox yaponiyanın 2024-cü ildə yayda iş yerində yüksək temperaturdan əziyyət çəkəməsindən sonra qəbul edilib. Belə ki, ötən il ölkədə xüsusilə tikinti və istehsalat işçiləri arasında günvurmada 30-a yaxın ölüm halı qeydə alınıb, 1 200 nəfər xəsarət alıb. Yeni qaydalara əməl etməyən işəgötürən 500 min yen (təxminən 6 min manat) məbləğində cərimə ödəməli olacaq.

Bunları bilirsinizmi?

- * Yeməkdən qabaq dişlərinizi fırçalasanız daha az yemək yeyəcəksiniz.
- * Hıçqırığınız tutduğu zaman 10 saniyə nəfəs almayın və 3 dəfə udqunun. Hıçqırığınız keçəcək.
- * Əgər soyuq duş altında 3 dəqiqə dayansanız, 40 kalori yandıracaqsınız.
- * Qədəhdəki şərabın keyfiyyətini öyrənmək istəyirsinizsə, qədəhi asta çalxalayın. Qədəhin içindəki çöküntü nə qədər qatıdırsa, şərab bir o qədər keyfiyyətlidir.
- * Yumurtanı qaynadarkən onun çatlamasını istəmirsinizsə, qaba yamış kibrit qoyun.
- * Tərə qarşı dezodorantları şəhər yox, gecə vurun. Bu, daha uzun müddətə qoxunun qarşısını alacaq.
- * Ütünün suyunun içinə bir az ətir vursanız, paltarlarınızdan gözəl qoxu gələcək.
- * Külqabının pis iylənməməsi üçün onu su ilə yox, zeytun yağı ilə isladın.
- * Pişiklərin divan və ya kreslonuza oturmamasını istəmirsinizsə, həmin yerə naftalin qoyun. Pişiklər onu heç sevməzlər.
- * Saçlarınızı boyadarkən üzünü dəyən boyanı südə batırılmış pambıqla silin.
- * Yata bilmirsinizsə, albalı suyu için.
- * Zibil qutunuzun içinə soda və ya qabartma tozu töksəniz pis qoxunun qarşısını ala biləcəksiniz.
- * Yumurtanı qaynatdıqdan sonra qalan suyu dibçəyə tökün. Bitkilərə çox xeyirlidir.
- * Dırnaq boyasından qalan sarılığı götürmək üçün dırnağa sirkə sürtün. Rəngini açacaq.
- * Mədənin bulanırsa, bir stəkan qəhvə için.

Robotlara "dəri" hazırlandı: artıq insanlar kimi istini və təzyiqi hiss edə biləcəklər

Gələcəyin robotları insana daha çox bənzəyir - xüsusilə də toxunma hissi baxımından. Honkonq Elm və Texnologiya Universitetinin mühəndisləri F3T adlı yeni bir sensor yaradaraq robotların istilik və təzyiqi bir-birindən ayırd edə bilməsini təmin ediblər. Oxu.Az xəbər verir ki, bu barədə "Engineering" portalında məlumat verilib. Bildirilir ki, bu texnologiya robotların insana xas toxunma həssaslığına yaxınlaşmasında mühüm addım sayılır.

Adətən insan dərisi istiliklə təzyiqi asanlıqla fərqləndirə bilir. Robotlar üçün isə bu, hələ də ciddi çətinlikdir. Mövcud süni sensorlar çox zaman bu iki siqnalı bir-birindən ayırd edə bilmir. Bu da robotların zərif və dəqiq hərəkətlərini çətinləşdirir. Məsələn, isti bir obyekt sadəcə sıxmaqla qızdırmaq arasında fərqi anlamırlar. Yeni F3T sensoru bu problemi çoxqatlı quruluşu ilə həll edir. Hər bir qatın öz funksiyası var: biri yalnız istiliyi hiss edir, digəri şaquli təzyiqi, üçüncüsü isə təzyiqin istiqamətini müəyyənləşdirir. Son qat isə bu məlumatları analiz edir. Qatlar arasında yerləşdirilmiş silikon təbəqə həm amortizasiya rolunu oynayır, həm də onları birləşdirir. Bu, insan dərisinin altındakı piy qatına bənzər bir mexanizmdir. Laboratoriya testləri zamanı F3T yüksək dəqiqliklə işlədiyini sübut edib: güclü təzyiq altında belə temperaturu ölçə bilir, təzyiqin istiqamətini ayırd edir və şərait dəyişən kimi dərhal reaksiya verir. Belə sensorlarla təchiz olunmuş robotlar daha dəqiq işləyir, kənar təsirlərə qarşı dözümlü olur və əşyaları daha etibarlı şəkildə tutur.

Alimlər bildirirlər ki, bu texnologiya gələcəkdə cərrahiyyə əməliyyatlarında robotların toxuma temperaturunu və təzyiqini hiss etmək üçün, eləcə də protezlərdə istifadəçinin real toxunma hissəsinə yaxın təcrübə yaşaması üçün tətbiq edilə bilər.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnib, "Son dakika" MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Lisensiya N: B 114
SAYI: 1.500